

สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดกาญจนบุรี

3.1 ประวัติคำลัตรี¹

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นเมืองมีมาแต่โบราณกาลแล้ว ส่วนจะสร้างขึ้นเมื่อใดไม่มีหลักฐานแน่ชัด ปรากฏตามพงศาวดารเหนือกล่าวว่า เป็นเมืองของพญากง และเป็นเมืองสำคัญของแคว้นอู่ทอง หรือสุวรรณภูมิ มีผู้สันนิษฐานว่า พญากงสร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ.1350

ในสมัยกรุงสุโขทัย เมืองกาญจนบุรีไม่มีใครปรากฏชื่อเสียดัง ครั้นมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตลอดมาในสมัยกรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองกาญจนบุรี เป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญในทางยุทธศาสตร์ และต้องตกเป็นสมรภูมิเกือบทุกครั้งที่มีการสงครามไทยกับพม่า เนื่องจากอาณาเขตของจังหวัดกาญจนบุรี มีช่องทางเดินติดต่อระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า อยู่หลายทางด้วยกัน เช่น ด่านพระเจดีย์สามองค์ ด่านบ้องตี้

เมืองกาญจนบุรี เดิมในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ตั้งจังหวัดกาญจนบุรีปัจจุบัน บนฝั่งแม่น้ำแควใหญ่ ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมืองกาญจนบุรี ในสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองกาญจนบุรี ได้เปลี่ยนมาตั้งที่ตำบลปากแพรก ซึ่งเป็นที่รวมของแม่น้ำแควใหญ่กับแม่น้ำแควน้อยเป็นแม่น้ำแม่กลอง ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างกำแพงเมือง และป้อมปราการขึ้นเป็นการถาวร

¹สรุปเรียบเรียงจาก บรรยายสรุปจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี,

สมัยก่อนเริ่มจัดการปกครองท้องที่ตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดินอย่างสมัยใหม่ ร.ศ.114 (พ.ศ.2438) ในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยเมืองหน้าด่าน 8 เมือง ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางยุทธศาสตร์ ต่อมาได้ยุบลงเป็นหมู่บ้าน กิ่งอำเภอ และอำเภอ ตามความสำคัญของสถานที่ เช่น

1. เมืองทองผาภูมิ (เดิมเรียกว่าท้องผาภูมิ) ยุบลงเป็นหมู่บ้าน อยู่ในเขตกิ่งอำเภอสังขละบุรี ปัจจุบันนี้เป็นอำเภอสังขละบุรี

2. เมืองท่าขนุน (สังขละบุรี) ยุบลงเป็นกิ่งอำเภอสังขละบุรี ขึ้นต่ออำเภอวังกะ ซึ่งตั้งขึ้นใหม่อยู่ห่างจากท่าขนุนขึ้นไป ตั้งที่ว่าการหน้าสามล้อ ต่อมาอำเภอวังกะ และกิ่งอำเภอสังขละบุรีได้ถูกเปลี่ยนฐานะลบล้างกันหลายครั้ง ในปัจจุบันมีกิ่งอำเภอสังขละบุรีที่ตั้งอยู่ที่อำเภอวังกะเดิม ได้เปลี่ยนฐานะเป็นอำเภอสังขละบุรี ส่วนกิ่งอำเภอสังขละบุรีเดิมที่ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าขนุน ได้เปลี่ยนฐานะเป็นอำเภอทองผาภูมิ ตั้งแต่ พ.ศ.2492 เป็นต้นมา

3. เมืองไทรโยค ยุบลงเป็นกิ่งอำเภอไทรโยค ขึ้นกับอำเภอวังกะใน พ.ศ. 2492 ได้โอนมาขึ้นกับอำเภอเมืองกาญจนบุรี และได้ย้ายที่ตั้งทำการหลายครั้ง ปัจจุบันได้ยกฐานะเป็นอำเภอไทรโยค ใน พ.ศ.2506

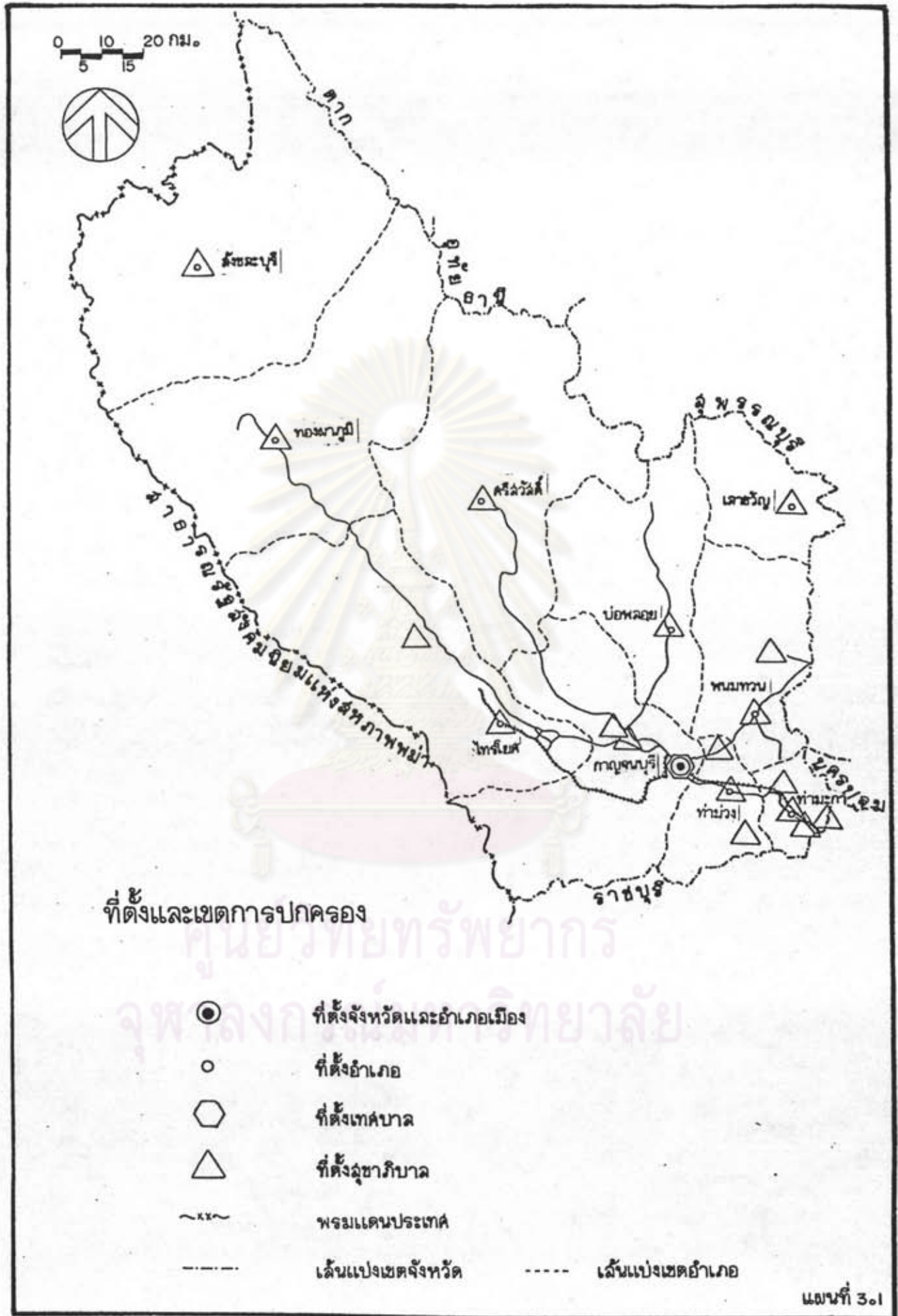
4. เมืองท่าตะกั่ว ยุบลงเป็นหมู่บ้าน อยู่ในอำเภอไทรโยค

5. เมืองลุ่มลุ่ม ยุบลงเป็นหมู่บ้าน อยู่ในอำเภอไทรโยค และเป็นตำบลในปัจจุบัน

6. เมืองสิงห์ ยุบลงเป็นหมู่บ้าน อยู่ในอำเภอไทรโยค และเป็นตำบลในปัจจุบัน

7. เมืองท่ากระดาน ยุบลงเป็นหมู่บ้าน อยู่ในกิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ ปัจจุบันเป็นตำบลอยู่ในอำเภอศรีสวัสดิ์

8. เมืองศรีสวัสดิ์ (ด่านแม่แล่น) ยุบลงเป็นกิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ ปัจจุบันเป็นอำเภอศรีสวัสดิ์

3.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

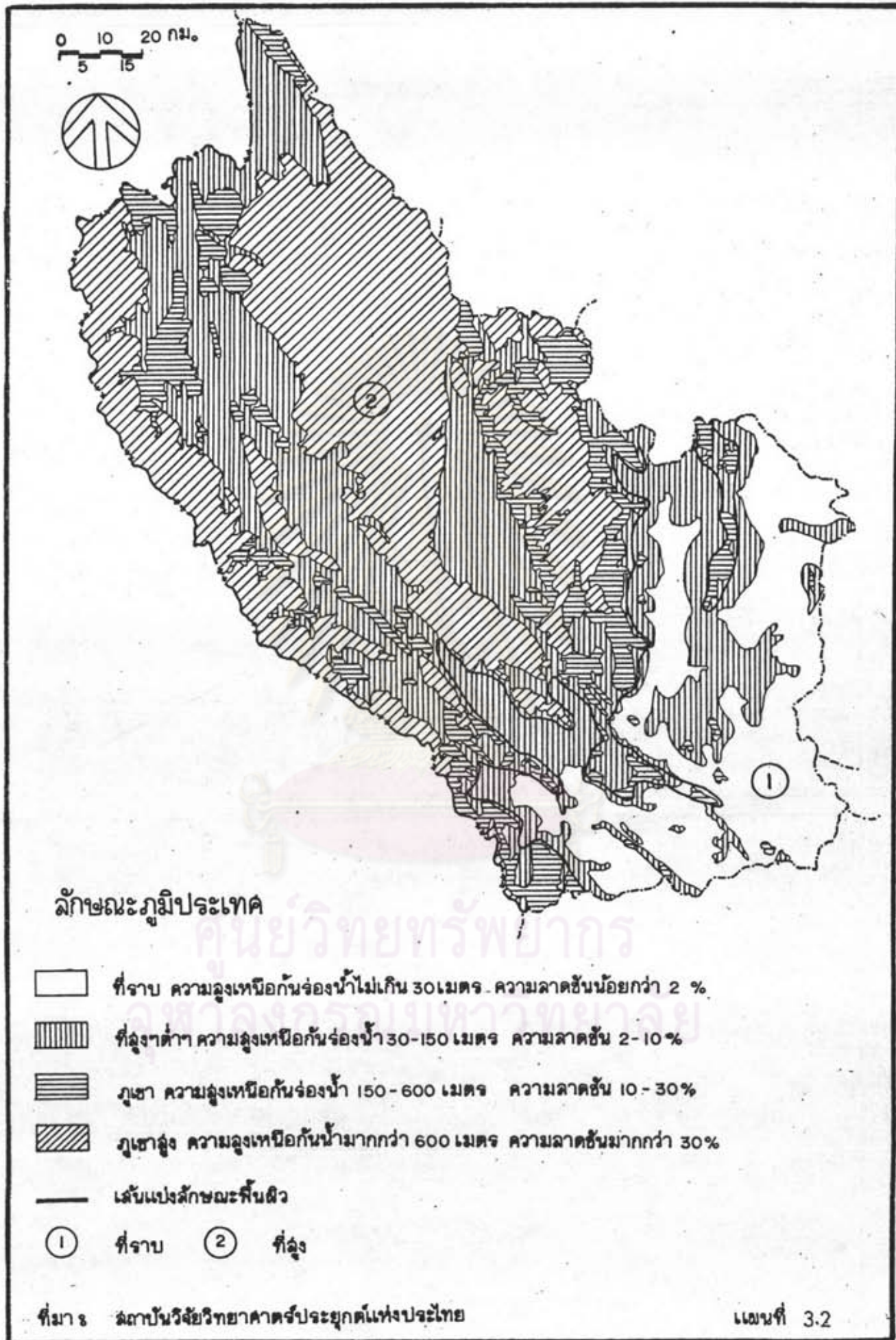
จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ $13^{\circ}47'$ กับ $15^{\circ}39'$ เหนือ และเส้นแวงที่ $98^{\circ}11'$ กับ $99^{\circ}35'$ ตะวันออก เนื้อที่ของจังหวัดกาญจนบุรี มีทั้งหมดประมาณ 19,485.88 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,178,750 ไร่ เป็นจังหวัดชายแดนภาคตะวันตกของประเทศไทย ติดต่อกับสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า เป็นแนวยาวจากเหนือจดใต้ ระยะทางประมาณ 460 กิโลเมตร ตามเทือกเขาตะนาวศรี และมีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางหลวงแผ่นดินประมาณ 129 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดตาก และอุทัยธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดราชบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม และสุพรรณบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า

3.3 ลักษณะภูมิประเทศ

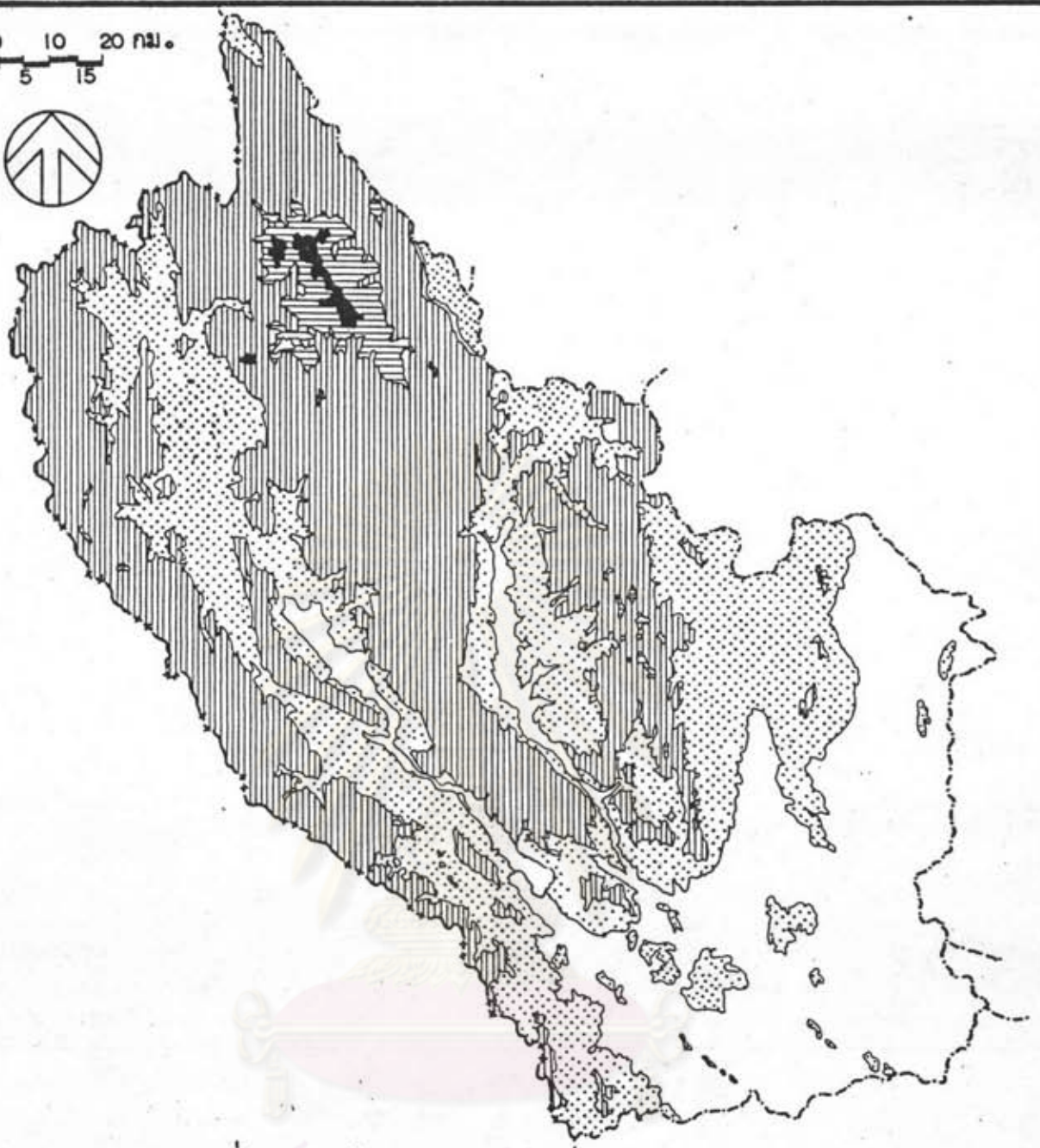
จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาปกคลุม พื้นที่เป็นบริเวณกว้างทางตอนเหนือและตะวันตกของจังหวัด ส่วนทางตะวันออกและทางใต้เป็นที่ราบ ดังนั้นลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ (แผนที่ 3.2)

1. บริเวณที่ราบ เป็นบริเวณที่เกิดจากแม่น้ำมาตะกอนมาทับถมเป็นเวลานาน จนกลายเป็นที่ราบลุ่มน้ำ ลักษณะพื้นผิวของบริเวณที่ราบลุ่มน้ำประกอบด้วย ที่ราบที่มีความสูงเหนือก้นร่องน้ำไม่เกิน 30 และสูงจากระดับน้ำทะเลต่ำกว่า 100 เมตร ความลาดชันร้อยละ 2 เป็นส่วนใหญ่ และบริเวณที่สูง ๆ ต่ำ ๆ มีความสูงเหนือก้นร่องน้ำ 30-150 เมตร ความลาดชันร้อยละ 2-10 บริเวณที่ราบของจังหวัดกาญจนบุรี อยู่ทางด้านตะวันออกและทางใต้ ครอบคลุมพื้นที่ในอำเภอเสาวชัย บ่อพลอย พนมทวน ท่าม่วง ท่ามะกา และอำเภอเมือง บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำแม่กลอง และลำน้ำสาตะเพิน

0 10 20 กม.
5 15

ความสูงต่ำของภูมิประเทศ

	มากกว่า 1400 เมตร
	1000 - 1400 เมตร
	400 - 1000 เมตร
	100 - 400 เมตร
	0 - 100 เมตร

ที่มา : สถาบันวิจัยสภาพแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 33

2. บริเวณที่สูงและภูเขา เป็นบริเวณที่อยู่ทางตอนเหนือ และทางตะวันตกของจังหวัด มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่สูง และภูเขาสลับซับซ้อนเป็นแนวต่อเนื่องจากเหนือมาใต้ มีทิวเขาที่สำคัญ คือทิวเขาถนนธงชัย และทิวเขาตะนาวศรี ลักษณะพื้นผิวของบริเวณที่สูงและภูเขา ส่วนใหญ่จะเป็นภูเขาที่มีความสูงเหนือก้นร่องน้ำมากกว่า 120 เมตร ความลาดชันมากกว่าร้อยละ 10 ขึ้นไป และบางบริเวณจะมีลักษณะพื้นผิวที่เป็นที่ราบหุบเขา ลุ่ม ๆ ต่ำ ๆ แทรกตัวอยู่ระหว่างภูเขาสูง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่อำเภอสังขละบุรี ทองผาภูมิ คีรีลวีลดี และไทรโยค และบางส่วนของอำเภอบ่อพลอย และอำเภอเมือง จากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าว ทำให้เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำแควน้อย และแควใหญ่

3.4 ลักษณะภูมิอากาศ

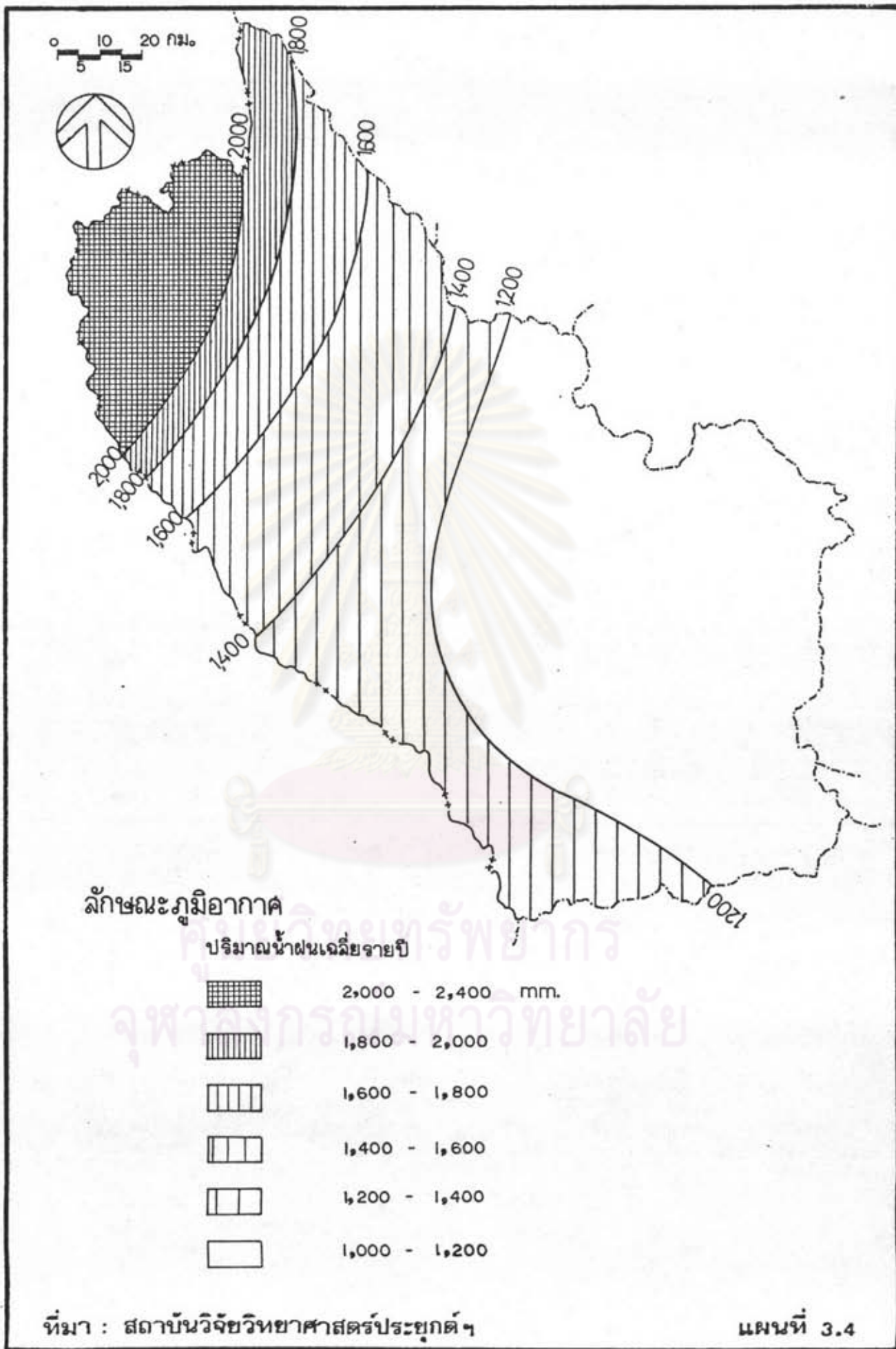
เนื่องจากจังหวัดกาญจนบุรี มีสภาพท้องที่กว้างขวางมาก ลักษณะของดินฟ้าอากาศจึงแตกต่างกันออกไป ถ้าเป็นบริเวณที่ราบก็มีสภาพดินฟ้าอากาศคล้ายคลึงกับจังหวัดโดยทั่วไป ในภาคกลางและภาคตะวันตก ส่วนในบริเวณที่เป็นป่าและภูเขา ก็จะแตกต่างกันไป คือในฤดูร้อนอากาศค่อนข้างร้อนมาก ในฤดูฝนมีฝนตกชุกและในฤดูหนาวก็หนาวจัดมาก ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดกาญจนบุรี ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากมหาสมุทรอินเดีย และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีน

ในจังหวัดกาญจนบุรี มีสถานีตรวจอากาศ 4 แห่ง คือ สถานีตรวจอากาศอำเภอเมืองกาญจนบุรี ทองผาภูมิ ปิไลออค และสังขละบุรี สภาพอากาศในบริเวณตอนเหนือ ทำให้รู้สึกสบายกว่าในบริเวณตอนใต้ของจังหวัด เนื่องจากเป็นพื้นที่ในระดับความสูงที่มากกว่าทางใต้ กล่าวคือ สถานีสังขละบุรี มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 26.0°C สถานีปิไลออค 21.78°C สถานีอำเภอเมืองกาญจนบุรี 28.0°C (ตารางที่ 3.1 และ 3.2 และแผนภูมิที่ 3.1)

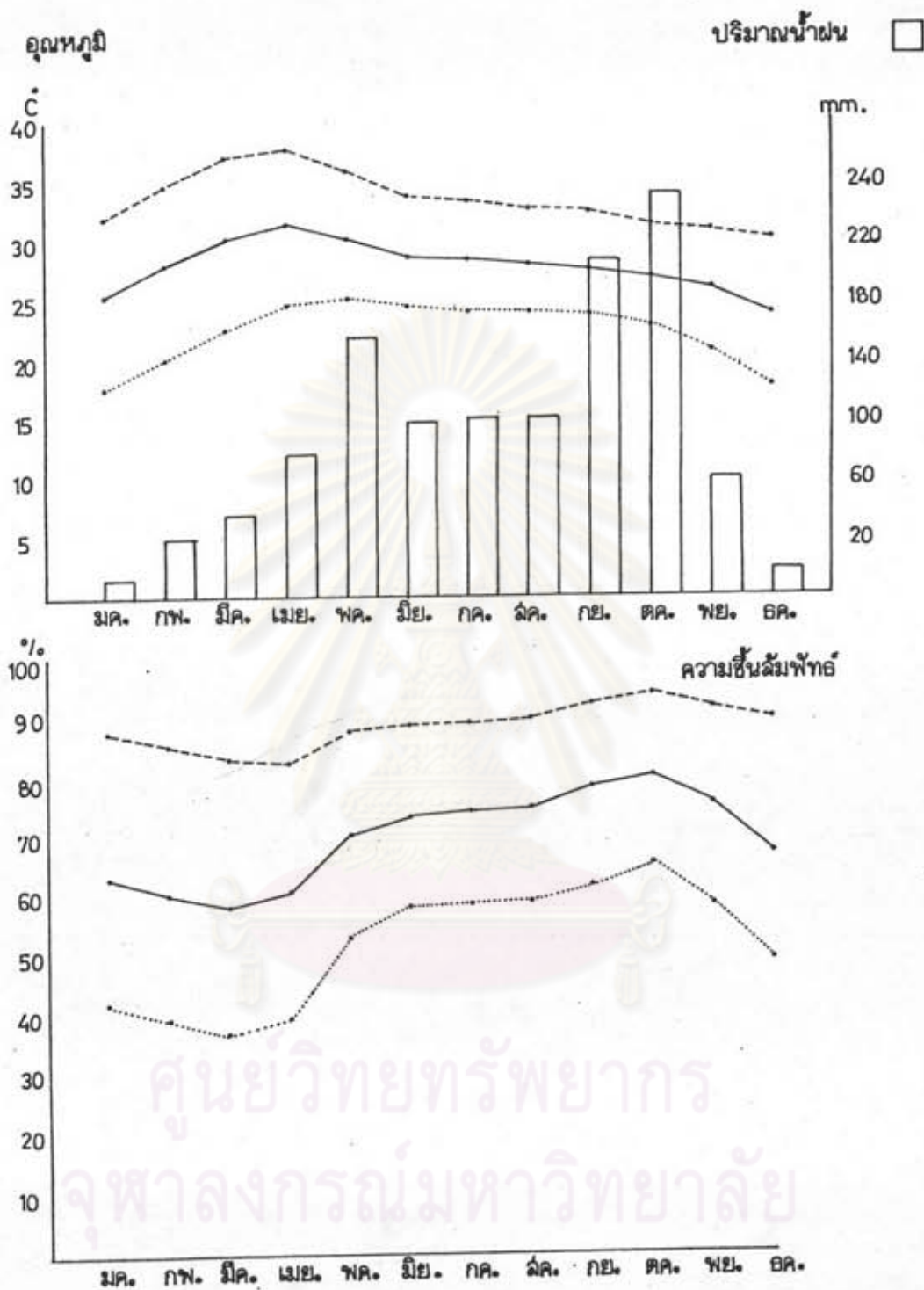
ในฤดูร้อน ช่วงเดือนมีนาคม - ต้นเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ยในบริเวณอำเภอเมือง สูง 31.4°C และค่าเฉลี่ยสูงสุดถึง 37.8°C ซึ่งเป็นสถิติ 25 ปี แสดงให้เห็นว่าอากาศทางตอนใต้ของจังหวัดร้อนมาก เนื่องจากเป็นบริเวณเขตร้อน

ในฤดูฝน ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม - ต้นเดือนพฤศจิกายน ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากมหาสมุทรอินเดีย พัดผ่านแนวเทือกเขาทางด้านตะวันตก ทำให้เกิดฝนตกมาก

แผนภูมิ 3.1 แสดง อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝนและความชื้นสัมพัทธ์

- ค่าเฉลี่ยสูงสุด
- ค่าเฉลี่ยปานกลาง
- ..... ค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตารางที่ 3.1 ข้อมูลอากาศ ณ สถานีวิทยุสงขลบุรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ปี 2494-2518

สภาพอากาศ	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.	เฉลี่ย
อุณหภูมิเฉลี่ย (°C)	25.5	28.1	30.2	31.4	29.9	28.7	28.2	28.1	27.9	27.1	26.1	24.8	28.0
เฉลี่ยสูงสุด	32.1	34.9	37.0	37.8	35.4	33.5	33.3	32.7	32.5	31.4	30.8	30.4	33.5
เฉลี่ยต่ำสุด	17.5	20.4	22.8	24.7	24.9	24.5	24.0	24.0	23.7	23.0	20.8	17.9	22.3
ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	63.0	60.0	58.0	60.0	70.0	73.0	74.0	74.0	78.0	80.0	75.0	67.0	69.0
เฉลี่ยสูงสุด	87.8	85.4	82.6	82.4	87.3	88.2	88.9	89.5	91.8	93.3	91.7	89.4	88.2
เฉลี่ยต่ำสุด	41.9	39.2	36.4	39.4	52.6	58.1	58.5	58.9	61.8	65.0	58.6	49.5	51.7
ลม (ม.ม.)													
ทิศทางลมประจำ	NE	SE	W	W	W	W	W	W	W	W	NE	NE	-
ความเร็วเฉลี่ย	3.4	3.8	4.2	4.5	4.3	4.3	4.7	4.6	3.8	3.3	3.6	3.8	-
ความเร็วสูงสุด	25E, NE	25SE	40N	50SE	33E, W	33WNW	55SW	40NW	40W	30W	30NE	30N	-
ฝน (ม.ม.)													
เฉลี่ย	5.6	18.8	37.4	76.6	154.5	90.0	106.7	106.3	241.0	238.2	60.0	9.1	1,144.8
เฉลี่ยวันที่ฝนตก	1.2	1.8	3.5	6.7	13.9	13.5	16.0	17.1	18.6	15.3	5.4	1.8	114.8

หมายเหตุ ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล 28.00 เมตร

ที่มา : กองอุตุนิยมวิทยา กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม

ตารางที่ 3.2 ข้อมูลไดอะแกรม สภาวะทางอากาศ วัสดุ และสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการ

สภาพภูมิอากาศ	มก.	กท.	มค.	เมษ.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.	รวม
สภาวะทางอากาศ (ปี 2513-2523)	ระดับความสูงจากน้ำทะเล 96 เมตร												
อุณหภูมิเฉลี่ย (°C)	23.5	23.3	28.0	29.2	28.0	27.1	26.6	26.4	27.0	26.8	24.9	23.6	26.2
ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	98.1	98.1	94.1	94.5	96.4	90.2	98.5	96.6	98.6	98.4	98.5	98.3	96.7
ปริมาณน้ำฝน (ม.ม.)	3.1	11.7	51.7	138.9	193.7	269.3	307.6	284.6	236.5	154.4	18.5	4.07	1732.34
จำนวนวันที่ฝนตก	0.2	1.4	3.8	6.9	19.2	21.38	21.68	21.28	23.10	14.5	4.2	0.9	135.8
สภาวะวัสดุ (ปี 2499-2516)	ระดับความสูงจากน้ำทะเล 860 เมตร												
อุณหภูมิเฉลี่ย (°C)	20.96	21.77	23.24	23.57	22.55	21.33	21.33	21.14	21.55	21.92	21.30	20.75	21.79
ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	-	-	-	-	ไม่มีข้อมูล	-	-	-	-	-	-	-	-
ปริมาณน้ำฝน (ม.ม.)	5.0	17.3	32.9	69.8	175.3	225.1	332.1	327.9	189.4	122.4	17.3	0.0	1671.1
จำนวนวันที่ฝนตก	0.5	1.0	0.8	2.8	18.0	26.3	27.9	29.0	25.7	12.3	1.0	0.5	145.7
สภาวะสิ่งแวดล้อม (ปี 2499-2516)	ระดับความสูงจากน้ำทะเล 163 เมตร												
อุณหภูมิเฉลี่ย (°C)	23.7	25.37	26.07	28.33	28.5	26.56	25.15	25.04	26.28	26.96	26.29	23.76	26.00
ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	82.0	80.33	75.66	78.95	80.30	79.30	78.13	77.32	81.37	79.47	80.96	82.30	79.75
ปริมาณน้ำฝน (ม.ม.)	5.3	11.8	25.9	73.2	242.2	412.1	472.7	446.8	389.99	170.1	25.9	1.1	2433.9
จำนวนวันที่ฝนตก	0.5	1.2	1.7	5.2	16.2	23.8	25.9	25.4	22.8	11.9	2.3	0.2	137.1

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา

ทางด้านตะวันตกของจังหวัด จากสถิติที่สถานีบีล๊อค มีฝนตกหนักมากถึง 4,800 มม.ต่อปี ปริมาณฝนจะลดลง เป็นลำดับ ฝัดไปทางด้านตะวันออกของจังหวัด

ในฤดูหนาว เริ่มกลางเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ นำความหนาวเย็นจากแผ่นดินใหญ่เข้ามาสู่ประเทศไทย อุณหภูมิเฉลี่ยที่สถานีอำเภอเมือง ในฤดูหนาวมีค่า 24.8 - 28.1°C สถานีทองผาภูมิ 23.3 - 24.9°C สถานีบีล๊อค 20.75 - 21.77°C สถานีสังขละบุรี 23.76 - 25.37°C ซึ่งสถานีบีล๊อคและสังขละบุรี เคยมีอุณหภูมิต่ำสุดคือ 13.3°C

3.5 การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 78 ตำบล 506 หมู่บ้าน ดังในตารางที่

ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เทศบาล และสุขาภิบาลของจังหวัดกาญจนบุรี ในปี พ.ศ.2522

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล
1. เมืองกาญจนบุรี	15	85	.1	2
2. ท่าม่วง	13	72	-	3
3. ท่ามะกา	16	128	-	4
4. พนมทวน	8	60	-	2
5. บ่อพลอย	3	25	-	1
6. ไทรโยค	7	36	-	2
7. ทองผาภูมิ	5	29	-	1
8. สังขละบุรี	3	24	-	1
9. คีรีลวีลดี	5	23	-	1
10. เสาชิงวีญ	3	23	-	1
รวม	78	506	1	18

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ราชการส่วนท้องถิ่น แบ่ง เป็น 3 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด
เทศบาล 1 แห่ง คือเทศบาลเมืองกาญจนบุรี ลุ่มชาภิบาล 18 แห่ง นอกจากนี้ยังมีสภาตำบล
อีก 76 สภาตำบล

- พื้นที่ที่เป็นเขตเทศบาล ได้แก่ เทศบาลเมืองกาญจนบุรี มีพื้นที่ 9.16 ตาราง-
กิโลเมตร ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านเหนือ ตำบลบ้านใต้
และบางส่วนของตำบลปากแพรก และตำบลท่ามะขาม มีความหนาแน่นของประชากร 3,096
ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ.2522 พื้นที่ของเทศบาลคิดเป็นร้อยละ 0.05 ของพื้นที่ของ
จังหวัด

- พื้นที่ที่เป็นเขตลุ่มชาภิบาล ได้แก่ พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของชุมชนที่มีความสำคัญรองลง
มาจากชุมชนในเขตเทศบาล ในปี พ.ศ.2522 จังหวัดกาญจนบุรี มีลุ่มชาภิบาลทั้งหมด 18
ลุ่มชาภิบาล กระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ทุกอำเภอตั้งต่อไปนี้

ลุ่มชาภิบาลในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี มี 2 แห่ง คือ ลุ่มชาภิบาลลาดหญ้า มี
พื้นที่ 4.05 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 0.02 ของพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ครอบคลุม
พื้นที่ตำบลลาดหญ้า มีความหนาแน่นของประชากร 1,086 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี
พ.ศ.2522 และลุ่มชาภิบาลหนองบัว มีพื้นที่ 8.5 ตารางกิโลเมตร 0.04 ของพื้นที่จังหวัด
กาญจนบุรี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองบัว มีความหนาแน่นของประชากร 376 คนต่อตาราง-
กิโลเมตร ในปีเดียวกัน รวมพื้นที่ของลุ่มชาภิบาลทั้งสองประมาณ 12.55 ตารางกิโลเมตร
หรือร้อยละ 0.06 ของพื้นที่จังหวัด

ลุ่มชาภิบาลในเขตอำเภอกำแพง มี 3 แห่ง คือ ลุ่มชาภิบาลท่าม่วง มีพื้นที่ 1.5
ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 0.01 ของพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ครอบคลุมพื้นที่ตำบล
ท่าม่วง มีความหนาแน่นของประชากร 7,769 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2522
ลุ่มชาภิบาลสีาชอง มีพื้นที่ 1.84 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสังขุ มีความหนาแน่น
ของประชากร 624 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปีเดียวกัน และลุ่มชาภิบาลหนองขาว มีพื้นที่
0.84 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองขาว มีความหนาแน่นของประชากร
7,713 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปีเดียวกัน รวมพื้นที่ของลุ่มชาภิบาลทั้งสามประมาณ 4.18
ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.02 ของพื้นที่จังหวัด

ลูขยรภษลในเขตอำเภอกำมะงก มี 4 แห่ง คื ลูขยรภษลกำมะงก มีพื้นที่ 3.42 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุขพื้นที่ตำบลกำมะงก มีความหนาแน่นของประชำกร 1,914 คน ต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2522 ลูขยรภษลดอนขมีน มีพื้นที่ 3.00 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุขพื้นที่ตำบลดอนขมีน มีความหนาแน่นของประชำกร 1,463 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปีเดียวกัน ลูขยรภษลท่าเรือ มีพื้นที่ 3.35 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุขพื้นที่ตำบลท่าเรือ มีความหนาแน่นของประชำกร 2,929 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปีเดียวกัน และลูขยรภษลห้วยเหมีว มีพื้นที่ 1.00 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุขพื้นที่ตำบลห้วยเหมีว มีความหนาแน่นของประชำกร 3,421 คนต่อตารางกิโลเมตร รวมพื้นที่ของลูขยรภษลทั้งสี่ประมาณ 10.77 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.06 ของพื้นที่จังหวัด

ลูขยรภษลในเขตอำเภอพนมทวน มี 2 แห่ง คื ลูขยรภษลพนมทวน มีพื้นที่ 6.25 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุขพื้นที่ตำบลพนมทวน มีความหนาแน่นของประชำกร 954 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2522 และลูขยรภษลรางห้วย มีพื้นที่ 14.41 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุขพื้นที่ตำบลรางห้วย มีความหนาแน่นของประชำกร 457 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปีเดียวกัน รวมพื้นที่ลูขยรภษลทั้งสองประมาณ 20.66 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.4 ของพื้นที่จังหวัด

ลูขยรภษลในเขตอำเภอโทรโบค มี 2 ลูขยรภษล คื ลูขยรภษลน้ำตงโทรโบค น้อย มีพื้นที่ 4.40 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุขพื้นที่ตำบลท่าเล่า มีความหนาแน่นของประชำกร 628 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2522 และลูขยรภษลลุ่มลุ่ม มีพื้นที่ 4.50 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุขพื้นที่ตำบลลุ่มลุ่ม มีความหนาแน่นของประชำกร 362 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปีเดียวกัน รวมพื้นที่ลูขยรภษลสองแห่งประมาณ 8.9 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.05 ของพื้นที่จังหวัด

ลูขยรภษลในเขตอำเภอเสาชวีญ มี 1 ลูขยรภษล คื ลูขยรภษลเสาชวีญ มีพื้นที่ 10.40 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 0.05 ของพื้นที่จังหวัด ครอบคลุขพื้นที่ตำบลเสาชวีญ มีความหนาแน่นของประชำกร 371 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2522

ลูขยรภษลในเขตอำเภอบ่อพลอย มี 1 ลูขยรภษล คื ลูขยรภษลบ่อพลอย มีพื้นที่ 5.00 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.03 ของพื้นที่จังหวัด ครอบคลุขพื้นที่ตำบลบ่อพลอย มีความหนาแน่นของประชำกร 1,484 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2522

ลูขาริบาลในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์ มี 1 ลูขาริบาล คือลูขาริบาลศรีสวัสดิ์ มีพื้นที่ 1.25 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.01 ของพื้นที่จังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านแม่แลง มีความหนาแน่นของประชากร 506 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2522

ลูขาริบาลในเขตอำเภอทองผาภูมิ มี 1 ลูขาริบาล คือลูขาริบาลทองผาภูมิ มีพื้นที่ 3.00 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.02 ของพื้นที่จังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าขนุน มีความหนาแน่นของประชากร 788 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2522

ลูขาริบาลในเขตอำเภอสังขละบุรี มี 1 ลูขาริบาล คือลูขาริบาลสังขละบุรี มีพื้นที่ 4.00 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.02 ของพื้นที่จังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองลู มีความหนาแน่นของประชากร 1,702 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2522

- พื้นที่นอกเขตเทศบาล และลูขาริบาล ได้แก่ พื้นที่ชนบทเป็นส่วนใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 19,396.01 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 99.54 ของพื้นที่ทั้งจังหวัดกาญจนบุรี

3.6 ทฤษฎาการธรรมชาติ

3.6.1 ลักษณะดินและลุ่มรณนะดินทางการเกษตรกรรม

จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคเทือกเขาในทวีปตอนเหนือ และตะวันตก ซึ่งเป็นภาคที่มีภูเขาสูงชัน มีที่ราบอยู่ระหว่างภูเขาที่มีแม่น้ำและลำน้ำลำต่าง ๆ ไหลผ่าน มีที่ราบล่องฝั่งลำน้ำลำต่าง ๆ เป็นที่ที่ไ้ทำนาในตอนใต้ของภาค ซึ่งครอบคลุมเนื้อที่ของจังหวัดกาญจนบุรีไว้ด้วยนั้น มีดินปน ดินแกรนิต ดินแกรนิตโอไรท์ ดินโนลล์ ดินดินดาน ดินควอทซ์ไฟลโลท์ เป็นวัตถุต้นกำเนิดดิน ดินที่ราบระหว่างหุบเขา และล่องฝั่งลำน้ำ จึงเป็นตะกอนที่เกิดจากการละลายตัวของหินดังกล่าว แล้วถูกน้ำพัดพามาทับถม และเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีดินปนเป็นส่วนใหญ่ ดินจึงมีปฏิกริยาเป็นกลางหรือหรือเป็นด่างไ้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่ เช่น อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และสับปะรด ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ถึง ต่ำ จึงเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชไร่ที่สำคัญของประเทศ ส่วนในบริเวณที่ราบต่ำไ้ปลูกข้าว แต่มีเนื้อที่ไม่มากนัก

0 10 20 กม.
5 15

ลักษณะดินทางเกษตรกรรม

	ดินตะกอนน้ำพา		ดินพodzolikเหลืองแดง
	ดินโลว์-ฮิวมิก เกลย์		ดินพodzolikเหลืองแดงที่เกิดจากการละลายตัวของหินที่มีคุณสมบัติเป็นกรด
	ดินโลว์-ฮิวมิก เกลย์ และนินแคลซิก บราวน์		ดินที่เกิดในที่สูงชัน
	ดินเรนซิงา และดินบราวน์เฟอร์เรสต์		ดินที่เกิดในที่สูงชันส่วนใหญ่เป็นพวกหินปูนหยาบ
	ดินนินแคลซิกบราวน์		
	ดินเรตบราวน์ฮือธ		
	ดินเกรย์ พodzolik		

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์ฯ

แผ่นที่ 3.5

ถ้าหากพิจารณา เฉพาะพื้นที่ดินในจังหวัดกาญจนบุรีแล้วจะพบว่าส่วนใหญ่เป็นป่าเขา มีพื้นที่ลาดชันอยู่หลายชนิดปะปนกัน จากการศึกษาที่กรมพัฒนาที่ดินได้ทำการสำรวจดินทางการเกษตร พอจะแบ่งออกได้ดังนี้ (แผนที่ 3.5)

1) ดินตะกอนน้ำพา (Alluvial soils)

ดินตะกอนน้ำพา เป็นดินที่เกิดจากอิทธิพลของน้ำพัดพามาทับถมพบในเขตพื้นที่ราบเรียบหรือลุ่ม ๆ ต่ำ ๆ เล็กน้อย ลักษณะดินเป็นดินเหนียวที่มีการระบายน้ำได้ดี มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูง ดินประเภทนี้มักใช้ปลูกพืชผัก ไม้ผล ส่วนดินละเอียดในที่เป็นแอ่งใช้ปลูกข้าว

2) ดินโลว์-ฮิวมิก เกลย์ (Low Humic Grey soils)

เป็นดินค่อนข้างใหม่ถึงเก่า เกิดจากอิทธิพลของน้ำพัดพามาทับถมพบในลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบหรือลูกคลื่นเล็กน้อย ลักษณะของดินเบียดตลอดชั้น โดยทั่วไปพบดินเหนียวในดินชั้นล่างมากกว่าดินชั้นบน ดินชั้นบนโดยทั่วไปจะมีฮิวมัส (humus) ต่ำ ถ้าใช้ปลูกข้าว ยกเว้นปล่อยให้พืชพรรณตามธรรมชาติขึ้นจะทำให้ดินมีฮิวมัสสูง ขึ้น แต่โดยทั่วไป 70% ของดินประเภทนี้ใช้ในการปลูกข้าว ลักษณะของเนื้อดิน มีตั้งแต่ดินเหนียวดินร่วนปนทราย จนกระทั่งถึงดินทราย มีการระบายน้ำได้เลวถึงดี และความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง

3) ดินโลว์-ฮิวมิก เกลย์ และนินแคลซิก บราวน์ (Low-Humic Grey soils and Noncalciic Brown soils)

เป็นดินตะกอนค่อนข้างใหม่ของแม่น้ำแม่กลอง พบในลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบจนถึงที่ราบลูกคลื่น เกิดเป็นตะกอนรูปพัด ลักษณะของดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนถึงดินทราย เป็นดินที่มีการระบายน้ำเลวถึงดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง

4) ดินเรนซึนาและดินบราวน์ฟอเรสต์ (Rendzinas and Brown Forest soils)

ดินเรนซึนา เกิดจากวัสดุประเภทดินปูนมีความเป็นต่างลุ่ม หรือพวกดินมาร์ลที่ละลายตัว พบตามลักษณะภูมิประเทศลุ่ม ๆ ต่ำ ๆ บริเวณที่ลาดเขา ลักษณะดินร่วนค่อนข้างหนา สีดำสดหรือน้ำตาลสด ดินชั้นล่างเป็นพวกดินปูนหรือดินมาร์ลที่ละลายตัวแล้ว

ดินบราวน์ฟอเรสต์ เกิดจากวัสดุพวกหินปูนเช่นกัน พบในเขต
สูงชัน และตามภูเขาหินปูน ดินประเภทนี้มักเกิดรวมกันกับดินเรนิซมา ถ้าเป็นดินที่อึมตัวด้วย
เบลล์หน้า ดินมักจะเป็นสีน้ำตาล แต่ชั้นดินต้น

ดินทั้ง 2 ประเภทนี้ มักพบใกล้กัน เป็นดินร่วนและดินเหนียวที่มี
การระบายน้ำค่อนข้างดีถึงดี ความอุดมสมบูรณ์สูง ใช้ปลูกพืชไร่ได้ดี เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง
ฝ้าย และพวกผลไม้

5) ดินมันแคลสิกบราวน์ (Noncalcic Brown soils)

เป็นดินตะกอนค่อนข้างใหม่ พบในลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบ
ถึงลูกคลื่น ลักษณะเนื้อดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว เนื้อดินชั้นล่างจะละเอียดกว่าชั้นบน ดิน
ชั้นบนค่อนข้างแห้ง พบในบริเวณที่มีอากาศแห้งแล้ง ดินชั้นบนเป็นสีน้ำตาลถึงน้ำตาลแก่ ชั้น
ล่างเป็นสีเหลืองปนน้ำตาล และสีเหลืองแดง ดินส่วนใหญ่จะอึมตัวด้วยเบลล์ ตั้งแต่ระดับ
ปานกลางจนถึงสูง และยิ่งเพิ่มความชื้นต่างมากชั้นในดินชั้นล่าง แต่ก็มีหลายแห่งที่มีลักษณะ
ค่อนข้างเป็นกลาง เนื่องจากไม่มีหินปูนปะปนอยู่

ดินประเภทนี้มีการระบายน้ำค่อนข้างดีถึงดี ความอุดมสมบูรณ์สูง
เหมาะในการปลูกพืชไร่ เช่น อ้อย ฝ้าย พริก ฯลฯ ถ้ามีการชลประทานจะช่วยให้ผลผลิต
สูงมาก

6) ดินเรตบราวน์เอิร์ธ (Red Brown Earths)

เป็นดินที่เกิดบนวัสดุต้นกำเนิดที่อึมตัวด้วยเบลล์สูง เกิดจากการ
สลายตัวของหินปูน ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นต่าง พบในบริเวณภูเขาหินปูน โดยเฉพาะบริเวณต่อเนือง
กับภูเขา พบในภูมิภาคอากาศแห้งแล้ง ลักษณะเนื้อดินเป็นดินเหนียวตลอดชั้นดิน สีของดินชั้นล่าง
เป็นสีแดงดำ และสีน้ำตาลแดงเข้ม ในแหล่งที่สามารถเข้าถึงได้จะถูกนำมาใช้ประโยชน์
ทางการเพาะปลูกข้าวโพด ข้าวฟ่าง ฝ้าย ผลไม้ ในบางแห่งยังคงมีป่าเบญจพรรณปกคลุม
อยู่

7) ดินเกรย์ พอดโซลิก (Gray Podzolic soils)

เป็นดินที่มีหน้าดินเป็นพวกดินร่วนปนทราย หรือดินทรายปนดินร่วน
ดินชั้นล่างเป็นดินร่วนปนทรายจนถึงดินร่วน ลักษณะการระบายน้ำของดินดีมาก สีดินจะเป็น

สีเทาเมื่อแห้ง และเป็นสีเทาเข้มเมื่อเปียก ดินชั้นล่างจะเป็นสีเหลืองปนน้ำตาล ถ้าพื้นดิน
ว่างเปล่ามีฝนตกหนัก ดินชั้นบนจะถูกชะล้าง จะมีลูกแร่

ดินประเภทนี้ สักขณะโดยทั่วไปเป็นดินเลว พืชพรรณธรรมชาติเป็น
ป่าผลัดใบ ยกเว้นในเขตฝนสูงจะเป็นป่าดิบ ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ

8) ดินพอดโซลิกเหลืองแดง (Red-Yellow Podzolic soils)

เป็นดินเก่า พบในลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่สูงหรือภูเขาหรือที่
ลาดเขา จะพบดินเหนียวในดินชั้นล่างมากกว่าดินชั้นบน ดินบนเป็นดินร่วนปนกับหินหักหรือ
ก้อนหิน เนื้อดินทั่วไปหยาบ ค่า พี.เอช. ประมาณ 4.5-5.0 เป็นดินที่มีการระบายน้ำดี
ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ไม้ปลูกพืชไร่ประเภท ปอแก้ว อ้อย ข้าวโพด

9) ดินพอดโซลิกเหลืองแดง ที่เกิดจากการสลายตัวของหินที่มีคุณสมบัติ
เป็นกรด (Red-Yellow Podzolic soils on residuum and colluvium from
acid rocks)

เป็นดินพอดโซลิกเหลืองแดงที่เกิดจากการสลายตัวของหินที่มี
คุณสมบัติเป็นกรด เกิดจากปนวัสดุตกค้างและหินแตก ลักษณะภูมิประเทศสูง ๆ ต่ำ ๆ ถึงสูง
ชัน และเป็นภูเขา พบกระจายกว้างขวางมาก ลักษณะดินบาง มีหินปนอยู่ในบริเวณที่ฝนตก
ชุก ดินจะมีชั้นหนามีดินบนผิวดินน้อยกว่าบริเวณเขตแห้งแล้ง ถ้าดินเกิดจากวัตถุต้นกำเนิด
ประเภทหินควอตซ์ เฟลโลส และหินทราย มักเป็นดินชั้นมีหินปนมากกว่าดินที่เกิดจากหิน
ดินดาน หินแกรนิต และหินไนล์ เป็นต้น ดินประเภทนี้มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มักปกคลุมไป
ด้วยป่าไม้ และมีบางแห่งใช้ทำไร่เลื่อนลอย

10) ดินที่เกิดในที่สูงชัน (Steep land)

เป็นดินที่เกิดจากหินที่มีคุณสมบัติเป็นกลางจนถึงด่าง ส่วนใหญ่เป็น
พวกดินพอดโซลิกเหลืองแดง และดินลูกแร่สีน้ำตาลแดง มีทั้งดินชั้นและลึก

11) ดินที่เกิดในที่สูงชัน

ส่วนใหญ่เป็นพวกดินปนหยาบ มีพวกดินเรตบราวน์เออร์ปนอยู่

สัมรรณะดินทางการเกษตร การศึกษาถึง สัมรรณะดินทางการเกษตร เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การไ้ที่ดินใบรี วนต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม โดยเฉพาะการไ้ที่ดินทางด้านกรเกษตรกรรม การศึกษาถึง สัมรรณะดินเป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่ง เนื่องจากดินในใบรี วนต่าง ๆ มีศักยภาพทางการผลิตต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างของดินแต่ละท้องที่ต่างกัน คือเกิดการไ้ได้เปรียบและเสียเปรียบในพื้นที่แต่ละแห่ง สัมรรณะดินทางการเกษตรของจังหวัดกาญจนบุรี แบ่งไ้ได้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้ (ดูแผนที่ 3.4)

1) พื้นที่ดินที่มีสัมรรณะเหมาะสมสำหรับไ้ปลูกข้าว

1.1 ลักษณะของดินเป็นดินเหนียวจัด เกิดจากการทับถมของ ตะกอนดิน ซึ่งส้าฟ้าพัดพามา ระดับความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงค่อนข้างสูง การระบาย น้ำเลว ศักยภาพในการให้ผลผลิตการเกษตรสูง ปลูกข้าวไ้ได้ดีมาก สามารถทำนาครั้งที่ 2 ได้โดยไ้การชลประทานช่วย การปรับปรุงดินทำได้โดยการไ้การชลประทาน และการ ควบคุมน้ำกับการปลูกพืชหมุนเวียน พืชที่ปลูกไ้ดี คือ ข้าว บางแห่งปลูกข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วอื่น ๆ งา และยาสูบ ดินชนิดนี้มีอยู่ในแนวส้าฟ้าแม่กลอง ในเขตอำเภอท่าม่วง และท่ามะกา

1.2 ลักษณะของดินเป็นดินร่วนและดินเหนียว การระบายน้ำเลว ศักยภาพในการให้ผลผลิตทางการเกษตรค่อนข้างสูง ปลูกข้าวไ้ดี ถ้าตัดหาน้ำไ้ก็สามารถ ปลูกข้าวครั้งที่ 2 ได้ การปรับปรุงดินทำได้โดยไ้การชลประทานและการควบคุมน้ำ การ ใ้ปุ๋ย ปูนขาว และการปลูกพืชหมุนเวียน พืชที่ควรปลูก คือ ข้าว บางแห่งปลูกข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วอื่น ๆ และละหุ่งไ้ดี ดินชนิดนี้ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอท่าม่วง คือ พื้นที่ชั้นนอกของที่ราบริมฝั่งแม่ฟ้าแม่กลองออกไป

2) พื้นที่ดินที่มีสัมรรณะเหมาะสมสำหรับปลูกข้าวและพืชไร่

2.1 ลักษณะของดินเป็นดินร่วนและดินร่วนปนทราย มีทั้งที่ ระบายน้ำดีและระบายน้ำเลว มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ไ้ปลูกข้าวในที่ต่ำและปลูกพืชไร่ในที่ สูง ศักยภาพในการให้ผลผลิตค่อนข้างสูง การปรับปรุงดินควรไ้การชลประทานและการ ควบคุมน้ำ กับการใ้ปุ๋ย พืชที่ปลูกไ้ดี คือ ข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ฝ้าย ยาสูบ อ้อย ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ฝั่ไม้ ละหุ่ง ดินชนิดนี้มีอยู่ในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา และบางส่วนของอำเภอพนมทวน

3) พื้นที่ดินที่มีลักษณะเหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่

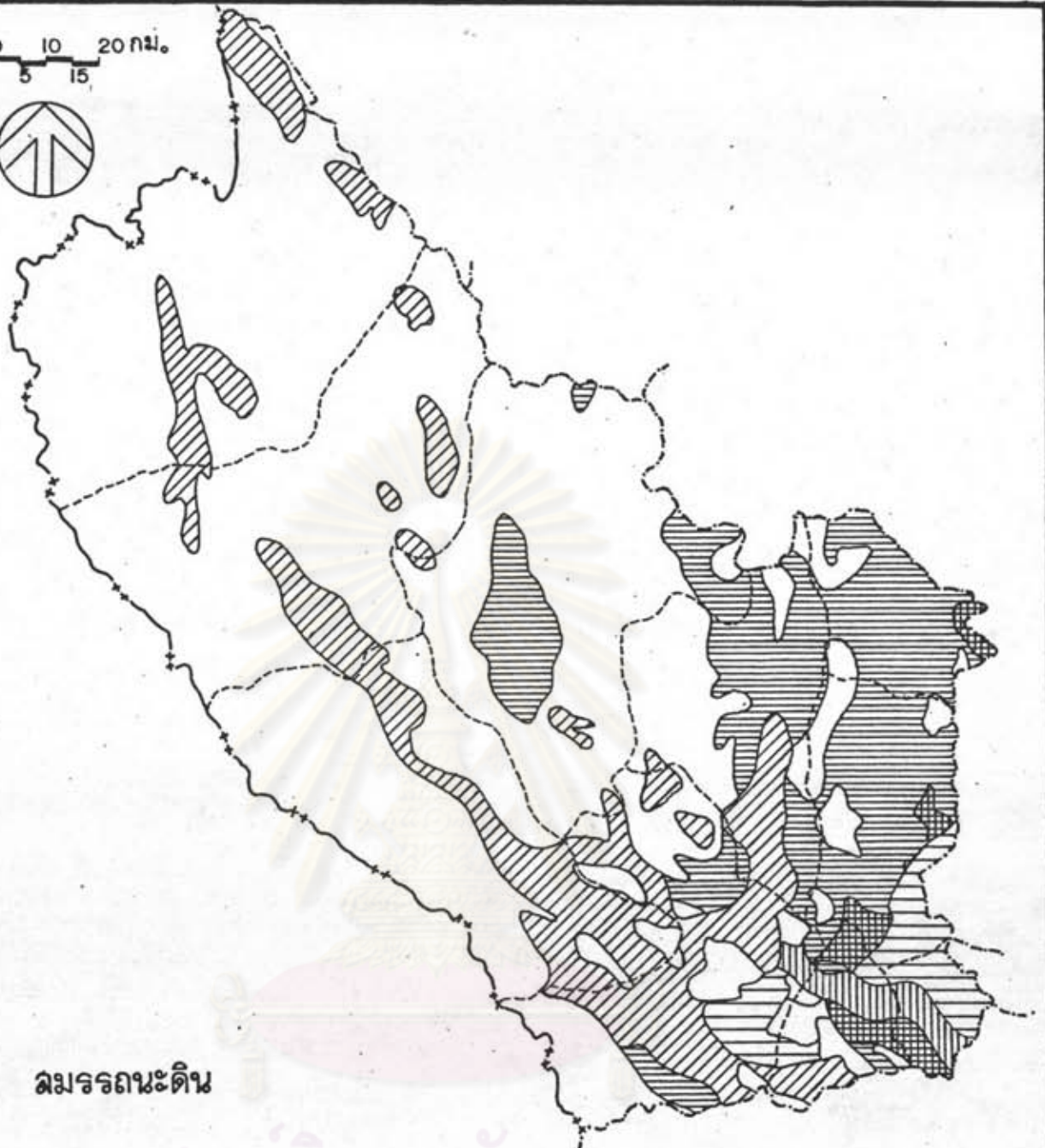
3.1 ลักษณะของดินเป็นดินตะกอนสีน้ำที่มีฤทธิ์เป็นด่าง เป็นดินร่วนหรือดินค่อนข้างเหนียว เกิดจากตะกอนที่สีน้ำพัดพามาทับถมกันกับซากหินในท้องที่ มีทั้งชนิดที่มีการระบายน้ำดี และชนิดที่ระบายน้ำค่อนข้างเลว ความอุดมสมบูรณ์สูง ปลูกพืชที่ดอนและไม่ขึ้นต้นโตดีหรือค่อนข้างดี ศักยภาพในการให้ผลผลิตการเกษตรค่อนข้างสูง การปรับปรุงดินควรให้การเพิ่มปุ๋ย พืชที่ควรปลูก ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ฝ้าย ยาสูบ ผลไม้ ฝรั่ง เหลือง ฝรั่ง และละมุน ดินชนิดนี้มีอยู่ในแนวสีน้ำแควน้อย และสาตะเคียน ในเขตอำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอไทรโยค อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอบ่อพลอย และบางส่วนของอำเภอศรีสวัสดิ์

3.2 ลักษณะของดินเป็นดินตะกอนสีน้ำ มีฤทธิ์เป็นกรด เป็นดินเหนียวหรือดินร่วนปนทราย เกิดจากตะกอนที่น้ำพัดพามาทับถมกันกับซากหินท้องที่นานมาแล้ว มีความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างต่ำ การระบายน้ำดี ปลูกพืชที่ดอนและไม่ขึ้นต้นโตดีพอสมควร ศักยภาพในการผลิตปานกลาง การปรับปรุงดินทำได้โดยการใส่ปุ๋ย และการป้องกันน้ำกัดเซาะดินในที่ลาดชัน พืชที่ควรปลูก คือ มันสำปะหลัง ข้าวโพด ฝ้าย ยาสูบ ข้าวฟ่าง ละมุน ฝรั่ง ผลไม้ มะพร้าว ฝรั่ง เหลือง ดินชนิดนี้มีมากในเขตอำเภอพนมทวน อำเภอเลาขวัญ อำเภอบ่อพลอย บางส่วนของอำเภอศรีสวัสดิ์ และบางแห่งในอำเภอเมือง และอำเภอท่าม่วง

4) พื้นที่ดินที่มีลักษณะไม่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่

4.1 ลักษณะดินเป็นดินริมเชิงเขา เป็นบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าเขา มีความลาดชันมาก ประกอบด้วยดินหลายแบบ รวมทั้งบริเวณดินแดงในดินชั้นผิว ปัจจุบันเป็นป่าธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ และมีการทำไร่ในบางแห่ง ศักยภาพในการให้ผลผลิตต่ำ เหมาะที่จะปล่อยให้เป็นป่าธรรมชาติตามเดิม การปรับปรุงดินต้องใส่ปุ๋ยเพิ่มเติม และป้องกันน้ำกัดเซาะดินในที่ลาดชัน พืชที่ปลูกได้ คือ ผลไม้ต่าง ๆ ดินลักษณะเช่นนี้มีอยู่มากในเขตอำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอไทรโยค และอำเภอศรีสวัสดิ์ กับมีอยู่ในบางส่วนของอำเภอเมือง อำเภอบ่อพลอย และอำเภออื่น ๆ

0 10 20 กม.
5 15

ฉมรณณะดิน

เหมาะลัฒลัาหรับปลุกข้าว คัถยภาพลัฒ

เหมาะลัฒลัาหรับปลุกข้าว คัถยภาพคัฒนขัางลัฒ

เหมาะลัฒลัาหรับปลุกข้าวและพืชั้ใจ คัถยภาพคัฒนขัางลัฒ

เหมาะลัฒลัาหรับปลุกพืชั้ใจ คัถยภาพคัฒนขัางลัฒ

เหมาะลัฒลัาหรับปลุกพืชั้ใจ คัถยภาพปานกลาง

ไม่เหมาะลัฒลัาหรับการเกษตรกรรม คัถยภาพต่ำ

ที่มา

กรมพัฒนาที่ดิน

แผนที่ 3.6

สรุป

ศักยภาพในการผลิตทางการเกษตรของดิน แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้ดังนี้
คือ

1. ศักยภาพสูง - อุดปานกลาง ส่วนใหญ่อยู่บริเวณทางตอนใต้และตะวันออกของจังหวัดกาญจนบุรี ลักษณะดินเป็นดินเหนียวและดินร่วน ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำพา ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีการระบายน้ำเร็ว เหมาะกับการปลูกข้าว พืชไร่ ผัก และผลไม้ มีพื้นที่ประมาณ 4,096.71 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอท่ามะกา ท่าม่วง และเมืองกาญจนบุรี

2. ศักยภาพปานกลาง ลักษณะเป็นดินทรายปนดินเหนียว ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนสีน้ำตาลแกมเทา และการพังทลายของผิวดินแกมบริเวณภูเขา ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์พอควร มีการระบายน้ำเร็ว เหมาะกับการปลูกพืชไร่ มีพื้นที่ 3,049.15 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอบ่อพลอย พนมทวน และเลาขวัญ

3. ศักยภาพต่ำ ลักษณะดินเป็นดินภูเขา ไม่เหมาะแก่การเกษตร มีพื้นที่ 12,340.02 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีอยู่ทั่วไปเกือบทุกอำเภอ แต่ที่มีอยู่มากในอำเภอสังขละบุรี ทองผาภูมิ ไทรโยค และศรีสวัสดิ์

3.6.2 แหล่งน้ำ

3.6.2.1 น้ำผิวดิน ต้นน้ำของจังหวัดกาญจนบุรี อยู่ตอนเหนือของจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดอุทัยธานี ลักษณะทางน้ำมักเป็นช่องลึกในระหว่างหุบเขา มีธารน้ำบางสายไหลชันไปทางเหนือสู่ประเทศสังคมนิยมแห่งสหภาพโซเวียต แต่ลำธารส่วนใหญ่ไหลลงสู่แควน้อยและแควใหญ่ ซึ่งเป็นธารรับน้ำสำคัญด้านตะวันตกและตอนกลางของพื้นที่ แล้วรวมกันเป็นแม่น้ำแม่กลอง ส่วนด้านตะวันออกมีลำธารเป็นธารน้ำที่สำคัญของบริเวณนี้ (แผนที่ 3.7)

1) แควน้ำแควน้อย (ไทรโยค) มีความยาวประมาณ 315 กิโลเมตร มีเนื้อที่รับน้ำฝน 10,460 ตารางกิโลเมตร ต้นน้ำเกิดเกิดจากลำธารเล็กบนภูเขาในท้องที่อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอสังขละบุรี สัตว์ เป็นลำธารที่ล้นจากมาก

0 10 20 กม.
5 15

แม่น้ำและร่องน้ำ

เขตลุ่มน้ำ

แม่น้ำ

ที่มา : สถาบันวิจัยสถานะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.7

สายหนึ่งของประเทศ เพราะไหลผ่านภูมิประเทศอันสวยงาม มีน้ำตกไทรโยค น้ำพุ เกาะแก่ง และริ้วเขื่อนเป็นตอน ๆ มีสาธารณูปโภคหลายสายไหลมารวมกันที่สำคัญ คือ สาธารณูปโภค สาธารณูปโภค และสาธารณูปโภค สาธารณูปโภคทั้งสามมีไหลมารวมกันเหนือที่ว่าการอำเภอสังขละบุรี เล็กน้อย เรียกว่า "สามสบ" แม่น้ำแควน้อย ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำแควใหญ่ ที่ตำบลปากแพรก หน้าเมืองกาญจนบุรี เป็นแม่น้ำแม่กลอง

2) แม่น้ำแควใหญ่ (ศรีสวัสดิ์) มีความยาวประมาณ 386 กิโลเมตร มีเนื้อที่รับน้ำฝน 14,800 ตารางกิโลเมตร มีต้นน้ำเกิดจากทิวเขาถนนธงชัย ซึ่งเป็นเส้นกั้นอาณาเขตของระหว่างประเทศไทยกับพม่า ในท้องที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ไหลลงทางทิศใต้ แต่เมื่อจะเข้าเขตจังหวัดกาญจนบุรี สายน้ำได้เปลี่ยนไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านท้องที่อำเภอทองผาภูมิ และไหลเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดอุทัยธานี แล้วไหลลงทิศใต้ ผ่านอำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอลาดหญ้า และไหลบรรจบกับแม่น้ำแควน้อยที่ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง เป็นแม่น้ำแม่กลอง

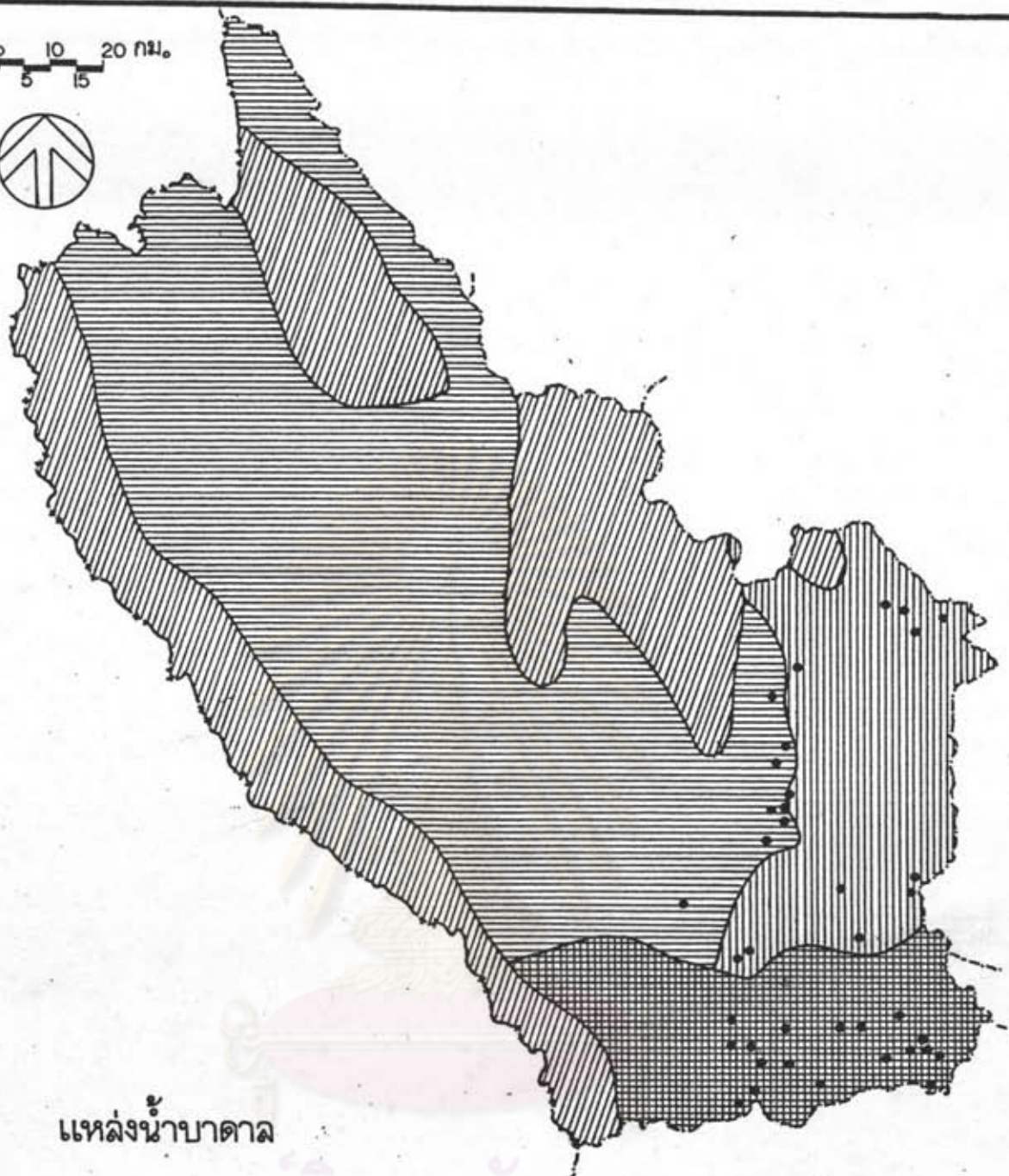
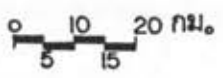
3) แม่น้ำแม่กลอง เกิดจากแม่น้ำแควน้อยกับแม่น้ำแควใหญ่ ไหลมาบรรจบกันที่ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี มีความยาว 130 กิโลเมตร สายน้ำแม่กลองมีขนาดไม่โตกว่าแม่น้ำแควใหญ่และแควน้อยมากนัก ดังนั้นสมรรถนะของสายน้ำมีขนาดลดลงตามความยาวของสายน้ำ แม่น้ำแม่กลองไหลผ่านอำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง อำเภอท่ามะกา เข้าเขตจังหวัดกาญจนบุรี ลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสงคราม

4) สาตะเทิม เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านบริเวณที่ราบลุ่มตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัด ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำแควใหญ่ที่ตำบลท่าเสา เป็นแม่น้ำที่มีความยาว 85 กิโลเมตร

3.6.2.2 น้ำใต้ดินหรือน้ำบาดาล

ต้นกำเนิดของแหล่งน้ำบาดาล ส่วนใหญ่มาจากน้ำฝน ซึ่งตกลงมาสู่ผิวดินลงไปกักเก็บอยู่ในชั้นใต้ดิน ส่วนน้อยมาจากน้ำในแม่น้ำลำคลอง ไหลซึมลงไปกักเก็บอยู่ในชั้นใต้ดินเช่นกัน สำหรับจังหวัดกาญจนบุรี ก็มีทั้งทางตอนบนและทางตะวันตกของจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นที่สูงและภูเขา ซึ่งรองรับด้วยหินแปร ปริมาณน้ำบาดาลจึงมีน้อยมาก คือ น้อยกว่า 10 แกลลอนต่อนาที หรือน้อยกว่า 54,500 ลิตรต่อวัน ซึ่ง

แหล่งน้ำบาดาล

มีปริมาณน้ำน้อยมากจากชั้นหินทรายและหินดินดาน เว้นแต่บริเวณที่เป็นหินปูน ซึ่งอาจ
จะได้น้ำมากพอควรมีปริมาณน้ำตั้งแต่ 1-10 แกลลอน / นาที (น้อยกว่า 54,500 ลิตร/วัน)

มีปริมาณน้ำน้อยมาก ซึ่งอาจจะได้จากรอยแตกที่มีอยู่ในหินแปรและหินอัคนี

มีปริมาณน้อยถึงปานกลางจากชั้นวัตถุที่ยังไม่จับตัวกันแข็ง มีปริมาณน้ำตั้งแต่ 50-100
แกลลอน / นาที (272,500 - 545,000 ลิตร/วัน)

มีปริมาณน้ำน้อยเว้นแต่บริเวณที่เป็นหินภูเขาไฟ มีปริมาณน้ำตั้งแต่ 10-50 แกลลอน /
นาที (54,500 - 272,500 ลิตร/วัน)

บ่อน้ำบาดาล

ครอบคลุมพื้นที่ในอำเภอสังขละบุรี อำเภอไทรโยค อำเภอศรีสวัสดิ์ และอำเภอบ่อพลอย พื้นที่ทางตะวันออกและทางใต้ของจังหวัด เป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำบาดาล สามารถนำขึ้นมาใช้ได้ แต่ยังคงมีปริมาณน้อย คือ 10-50 แกลลอนต่อนาที หรือ 54,500-272,500 ลิตรต่อวัน ในพื้นที่อำเภอเสาวชัย และพมทวน สำหรับพื้นที่อำเภอเมือง ท่าม่วง และท่ามะกา มีปริมาณน้ำบาดาลปานกลาง คือ 50-100 แกลลอนต่อนาที หรือ 272,500-54,500 ลิตรต่อวัน แหล่งน้ำบาดาลฝังตัวอยู่ในแหล่งตื้น ๆ (shallow Aquifer)¹ สามารถหาน้ำใช้ได้ง่าย โดยใช้เครื่องเจาะเล็ก ๆ เจาะบ่อก็สามารถนำขึ้นมาได้ในอัตราประมาณ 30-50 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง และถ้าใช้เครื่องเจาะขนาดใหญ่ ก็จะได้ไม่น้อยกว่า 150 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

3.6.3 ทรัพยากรแร่

ในบริเวณเทือกเขาตะนาวศรี และถนนธงชัย ซึ่งเป็นหินแกรนิต (granite) เป็นแหล่งแร่สำคัญ ที่ทำรายได้สูงให้แก่จังหวัด แร่ที่มีการสำรวจและขุดขึ้นมาใช้และส่งออก ได้แก่ ดีบุก วุลแฟรม ฟลูออไรท์ ตะกั่ว พลวง ฟอสเฟต โคลโคไลท์ แคลไซต์ เป็นต้น (ตารางที่ 3.4)

พลอยหรือรัตนชาติ	พบมากในเขตอำเภอบ่อพลอย ที่คาดว่าสวยงามและเป็นที่ยอมรับ คือ พลอยสีน้ำเงิน
ฟลูออไรท์	พบมากที่อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอพมทวน อำเภอเมืองกาญจนบุรี
ตะกั่ว	พบมากที่อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอสังขละบุรี

¹ สํานักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, นโยบายและแนวทางการพัฒนาแหล่งน้ำในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524, หน้า 20.

ตารางที่ 3.4 สถิติปริมาณแร่ชนิดต่าง ๆ ที่ผลิตได้ในจังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ.2516 - 2522

หน่วย : เมตริกตัน

แร่ที่ผลิตได้	2516	2517	2518	2519	2520	2521	2522
ฟลูออไรท์	49,310	54,087	14,247	6,840	30,990	20,232	22,226
ตะกั่ว	24,000 (1)	63,150 (1)	103,531 (1)	70,785 (1)	43,640 (1)	64,855 (1)	47,440 (1)
สังกะสี	8,716	3,631	3,608	2,127	1,190	3,773	20,307
โคบอลต์	513	533	664	1,282	1,613	2,343	2,484
พลวง	-	400	20	30	3,370	4,400	4,030
เหล็ก	2,488	1,191	-	310	390	1,837	2,035
เฟอสฟอไรท์	-	283	530	-	-	300	-
ซิลิเกต	661	531	414	278	577	649	561
แคลไซต์	-	-	-	590	75	300	-
แกรนิต	-	-	-	-	5	-	12
หินปูน	-	-	-	-	-	1,200	1,900
ฟอสเฟต	-	-	-	-	-	315	1,381
โคโลไนท์	-	-	-	-	1	4	-

หมายเหตุ (1) เกรตต่ำกว่า 60%

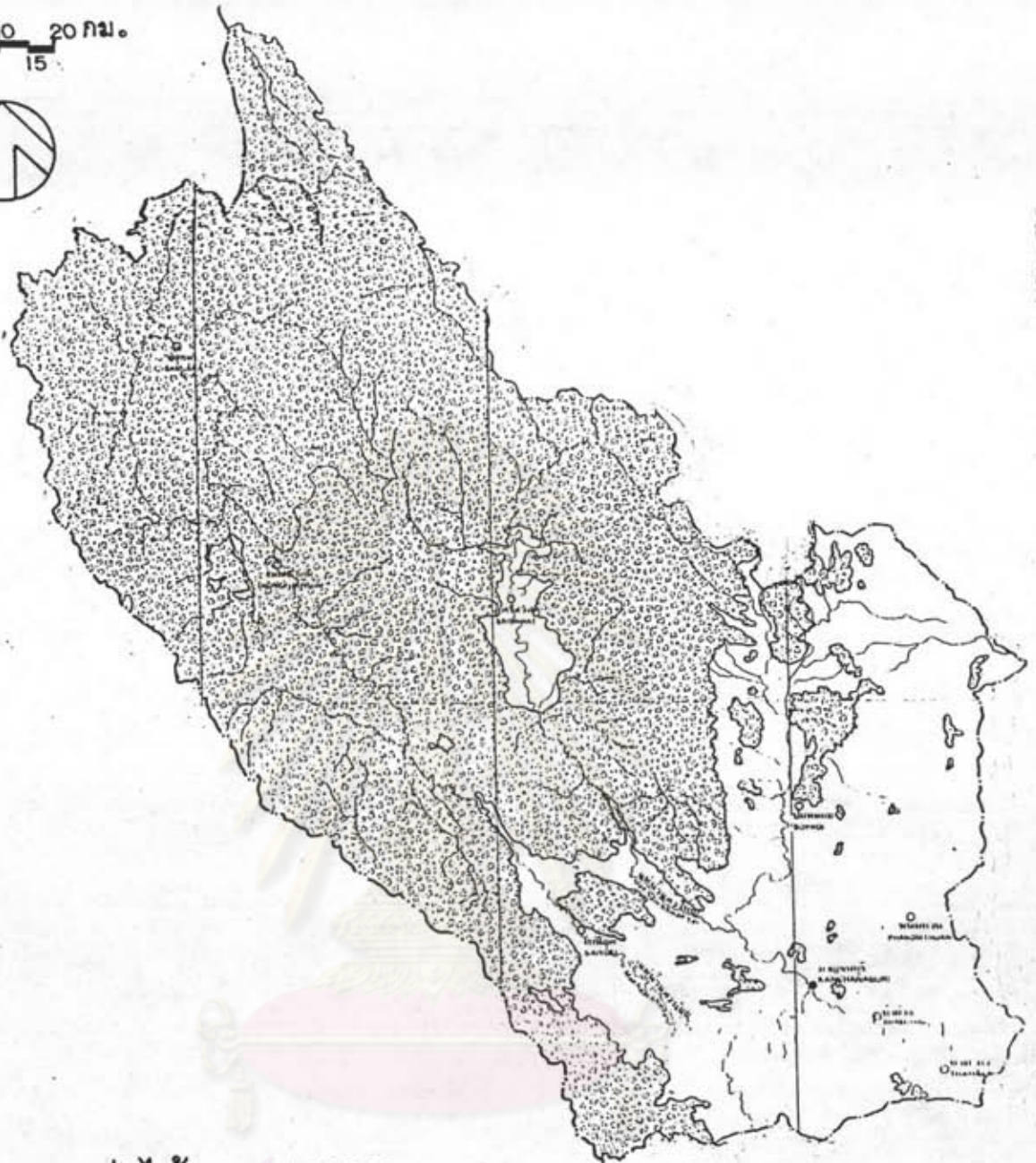
ที่มา : กรมทรัพยากรธรณี

ตีบุก	พบมากที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอ ไทรโยค
เหล็ก	พบมากที่อำเภอบ่อพลอย บริเวณเขาอัมคริม
ทองคำ	พบที่ตำบลปิล็อก บริเวณเขาตะนาวศรี อำเภอทองผาภูมิ
มังคานิล	พบที่อำเภอศรีสวัสดิ์ และอำเภอทองผาภูมิ
วูลแฟรม	พบที่ตำบลปิล็อก ตำบลสันถิ่น ตำบลหินลาด อำเภอทองผาภูมิ
พลวง	พบที่อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอส่งขละบุรี
ทองแดง	พบที่อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอส่งขละบุรี
แบโรท์	พบที่อำเภอส่งขละบุรี
โตโลไบท์	พบที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง
เฟลล์บาร์	พบที่อำเภอพนมทวน
ฟอสเฟต	พบที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี อำเภอท่าม่วง

เนื่องจากจังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดที่มีแหล่งแร่หลายชนิด และได้มีการเปิดการทำเหมืองแร่มาเป็นเวลานานแล้ว โดยเฉพาะในเขตตำบลปิล็อก อำเภอทองผาภูมิ ในปัจจุบันจังหวัดกาญจนบุรีมีกลุ่มเหมืองแร่ใหญ่ ๆ เปิดดำเนินการอยู่ในเขตอำเภอเมือง ไทรโยค ศรีสวัสดิ์ ทองผาภูมิ บ่อพลอย และพนมทวน การทำเหมืองแร่ของจังหวัดกาญจนบุรี มีทั้งทำกันในรูปบริษัท และเอกชน บริษัทที่ขอสัมปทานทำเหมืองแร่มี 19 บริษัท นอกจากนี้ยังมีเอกชนขอสัมปทานในการขุดแร่ต่าง ๆ เป็นรายย่อยอีกจำนวนมาก สำหรับเหมืองแร่ที่มีเทคนิคการขุดที่ทันสมัยมาก ได้แก่ เหมืองแร่ตีบุก ที่ห้วยขาว อำเภอเมืองกาญจนบุรี ส่วนเหมืองแร่ตะกั่วที่เป็นเหมืองแบบอุโมงค์ที่ใหญ่ที่สุดอยู่ที่อำเภอศรีสวัสดิ์ นอกจากนี้จังหวัดกาญจนบุรี ยังมีพลอยสีฟ้า ซึ่งเรียกว่า "แซฟไฟร์" ซึ่งเป็นอัญมณีที่มีชื่อเสียงและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด และยังพบนิลมากมายในลำธารของพลอย

0 10 20 กม.
5 15

ป่าไม้ พ.ศ. 2516

พื้นที่ป่าไม้

พื้นที่ไม่ใช่ป่าไม้

ที่มา ๘ กรมป่าไม้

แผนที่ 3.9

3.6.4 ป่าไม้

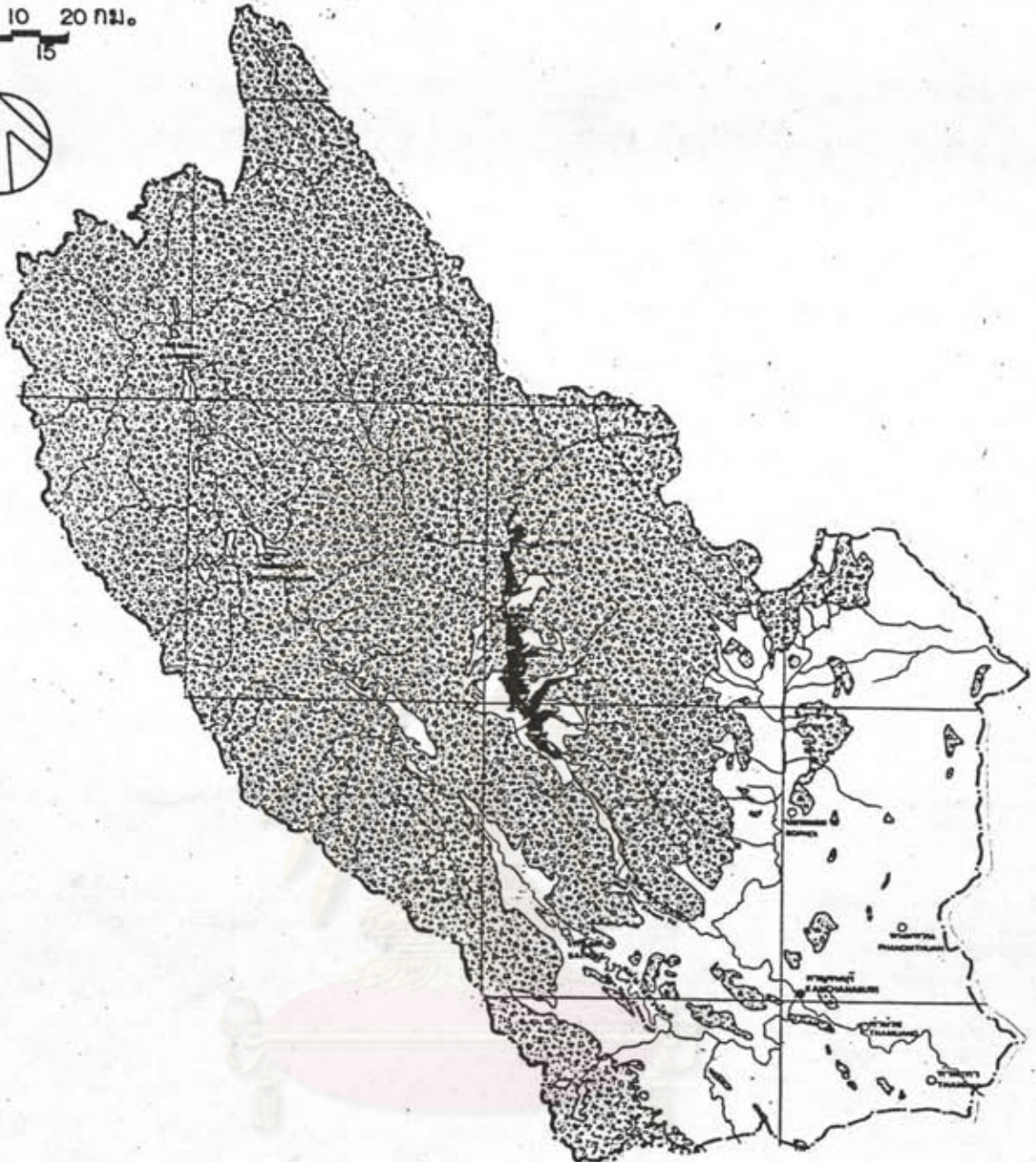
เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นป่าเขตรอบคลุมถึง 2 ใน 3 ของพื้นที่ ทำให้จังหวัดกาญจนบุรีมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์อยู่มาก และสภาพภูมิอากาศของจังหวัดที่มีฝนตกปานกลางและมีภัยของอุทกภัยสูง ทำให้ป่าไม้บริเวณนี้มีสภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ (Deciduous forest) และป่าดงดิบ (Evergreen forest) ป่าไม้ของจังหวัดกาญจนบุรีส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตก ตะวันตกเฉียงเหนือ และทิศเหนือของจังหวัด ครอบคลุมเกือบทุกอำเภอของจังหวัด ยกเว้นอำเภอท่ามะกา และบางส่วนของอำเภอเมือง ท่าม่วง พนมทวน และเสนาชัญเท่านั้น พรรณไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก ไม้ตะเคียน ไม้ประดู่ ไม้เตย ไม้ชิงชัน ไม้ตะแบก ไม้เต็ง หวาย และไม้ไม่ชนิดต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้จังหวัดมีรายได้สูงจากผลผลิตอุตสาหกรรมไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม้ไผ่ ซึ่งจังหวัดกาญจนบุรีมีโรงงานผลิตเยื่อกระดาษจากไม้ไผ่

ในปัจจุบันป่าไม้ของ จังหวัดกาญจนบุรีถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก เนื่องจาก การขยายตัวของชุมชน การบุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่ไถนา และอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จาก การสำรวจสภาพป่าไม้จากภาพถ่ายดาวเทียมในปี พ.ศ. 2516 พบว่าจังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในภาคตะวันตก ประมาณ 13,549 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 58.74 ของพื้นที่ป่าไม้ภาคตะวันตก หรือร้อยละ 69.53 ของพื้นที่จังหวัด และในปี พ.ศ. 2520 ป่าไม้ถูกทำลายเหลือ 8,912 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 45.74 ของพื้นที่จังหวัด โดยเป็นป่าสมบูรณ์ และป่าเสื่อมโทรม ร้อยละ 25.35 และร้อยละ 20.38 ของพื้นที่จังหวัด ตามลำดับ (ตารางที่ 1 ภาคผนวก)

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ในช่วง พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2520 ปรากฏว่าแนวโน้มของพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดกาญจนบุรีลดลงเป็นจำนวนมาก คือ -8,609 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ -63.54 ของการเปลี่ยนแปลงจากเดิม และมีอัตราการลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 15.89 ต่อปี ในขณะที่พื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันตกลดลงในอัตราร้อยละ 11.82 ต่อปี จะเห็นได้ว่าจังหวัดกาญจนบุรี มีแนวโน้มของการบุกเบิกทำลายป่าสูงที่สุดของภาคตะวันตก (ยกเว้นจังหวัดสมุทรสงครามและสุพรรณบุรี ซึ่งมีพื้นที่ป่าไม้เดิม น้อยอยู่แล้ว) และพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกบุกเบิกส่วนใหญ่จะอยู่ในอำเภอไทรโยค ทองผาภูมิ สังขละบุรี ศรีสวัสดิ์ และบางส่วนของอำเภอเมือง และบ่อพลอย (แผนที่ 3.9 และ 3.10)

0 10 20 กม.
5 15

ป่าไม้ พ.ศ. 2520

พื้นที่ป่าไม้

พื้นที่ไม่ใช่ป่าไม้

ที่มา ๘ กรมป่าไม้

แผนที่ 3.10

ปัจจุบันนี้จังหวัดกาญจนบุรี มีป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์และอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นแหล่งที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ของจังหวัด และมีอยู่ทั่วไปเกือบทุกอำเภอ ยกเว้น อำเภอท่ามะกา ท่าม่วง และพนมทวน (แผนที่ 3.11)

ก. ป่าสงวนแห่งชาติ มีจำนวน 12 ป่า เนื้อที่รวมทั้งสิ้น 4,492,490 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.89 ของพื้นที่จังหวัด

ข. ป่าเตรียมการสงวน มีจำนวน 3 ป่า เนื้อที่ 127,137.75 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.04 ของพื้นที่จังหวัด

ค. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มี 2 แห่ง เนื้อที่ 1,785,125 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.66 ของพื้นที่จังหวัด

ง. อุทยานแห่งชาติ มี 2 แห่ง เนื้อที่ 350,000 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.87 ของพื้นที่ของจังหวัด (ดูรายละเอียดจากภาคผนวก ตารางที่ 2)

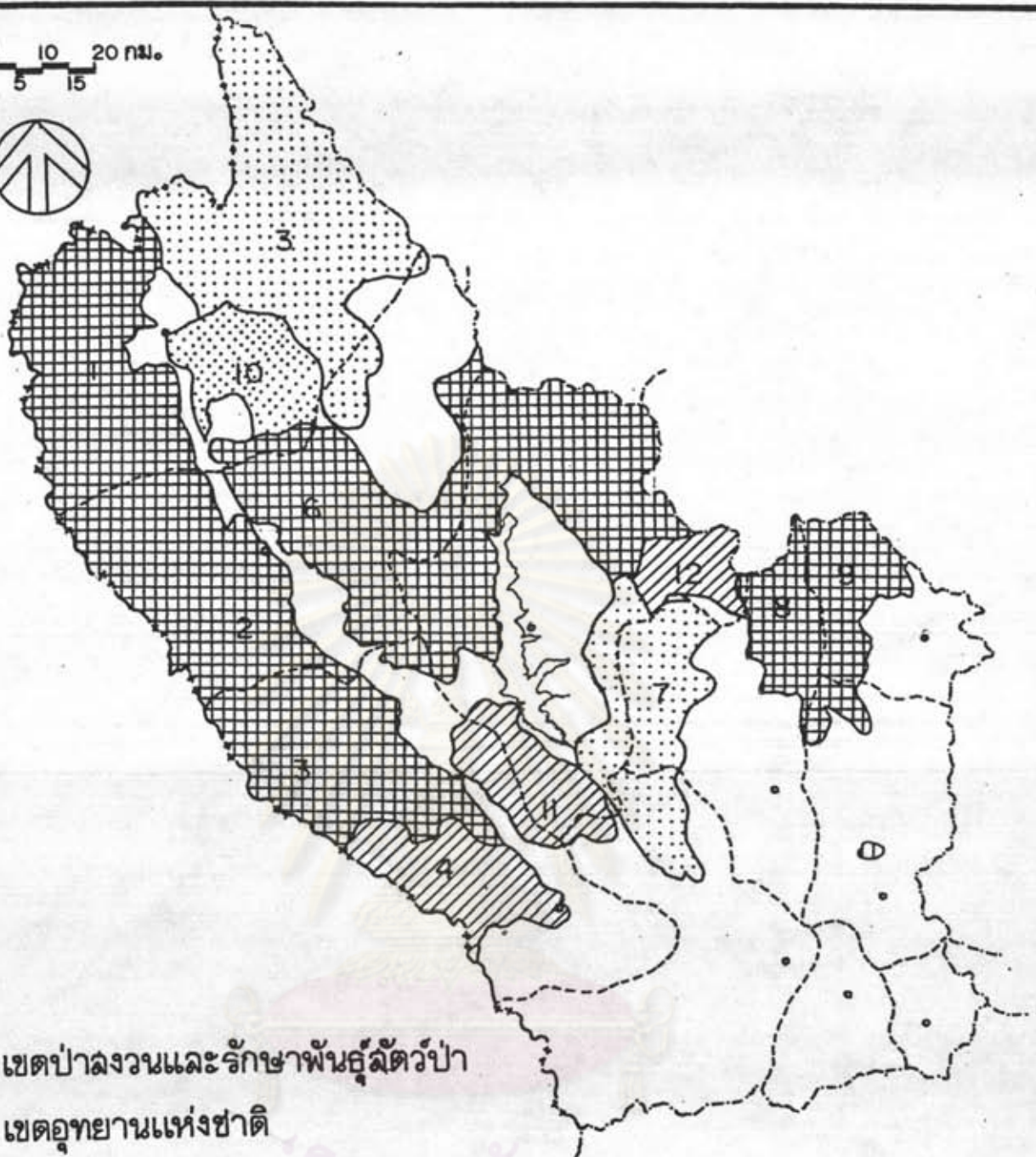
นอกจากนี้ยังมีป่าไม้ที่เปิดให้ทำสัมปทาน ได้แก่ ป่าโครงการท่าไม้กระยาเลย 8 ป่า ป่าโครงการท่าไม้หิน อนุญาตเพื่อผลิตไม้หินในกิจการของโรงงานกระดาษไทยกาญจนบุรี ในปัจจุบันไม่มีการทำไม้ออกจากป่านี้ และป่าสัมปทานไม้ไม้ เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษ 1 ป่า

ปริมาณไม้และไม้ท่อนที่นำออกจากป่าต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2522

- 1) ไม้ที่นำออกจากป่าโครงการสัมปทาน จำนวน 31,331 ท่อน ปริมาตร 81,904 ม³
- 2) ไม้ที่นำออกจากป่าโครงการผูกขาด จำนวน 2,128 ท่อน ปริมาตร 8,250.36 ม³
- 3) ไม้และไม้ท่อนที่นำออกจากป่าเปิดใช้ประโยชน์
  - ไม้จำนวน 77,009 ท่อน ปริมาตร 52,820.37 ม³
  - ไม้ท่อน ปริมาตร 31,714 ม³

0 10 20 กม.
5 15

เขตป่าสงวนและรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
เขตอุทยานแห่งชาติ

เขตป่าสงวนแห่งชาติ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าแก่งกระจาน
และหนองน้ำซับ

เขตอุทยานแห่งชาติ

1 ป่าเขาช้างเผือก

3 ป่าวังหินใหญ่-แม่บ้านน้อย

5 เขตฯ ทุ่งใหญ่นเรศวร

7 เขตฯ สัตหีบ

9 ป่าดงห้วยผึ้ง-เขาหลวง

11 เขตฯ เขาวัง

2 ป่าห้วยเขย่ง

4 ป่าเขาหิน

6 ป่าเขาพระฤๅษี-เขาบ่อแร่

8 ป่าเขาทอง

10 เขตฯ ป่าบึงแก่งกระจาน-ป่าหนองน้ำซับ

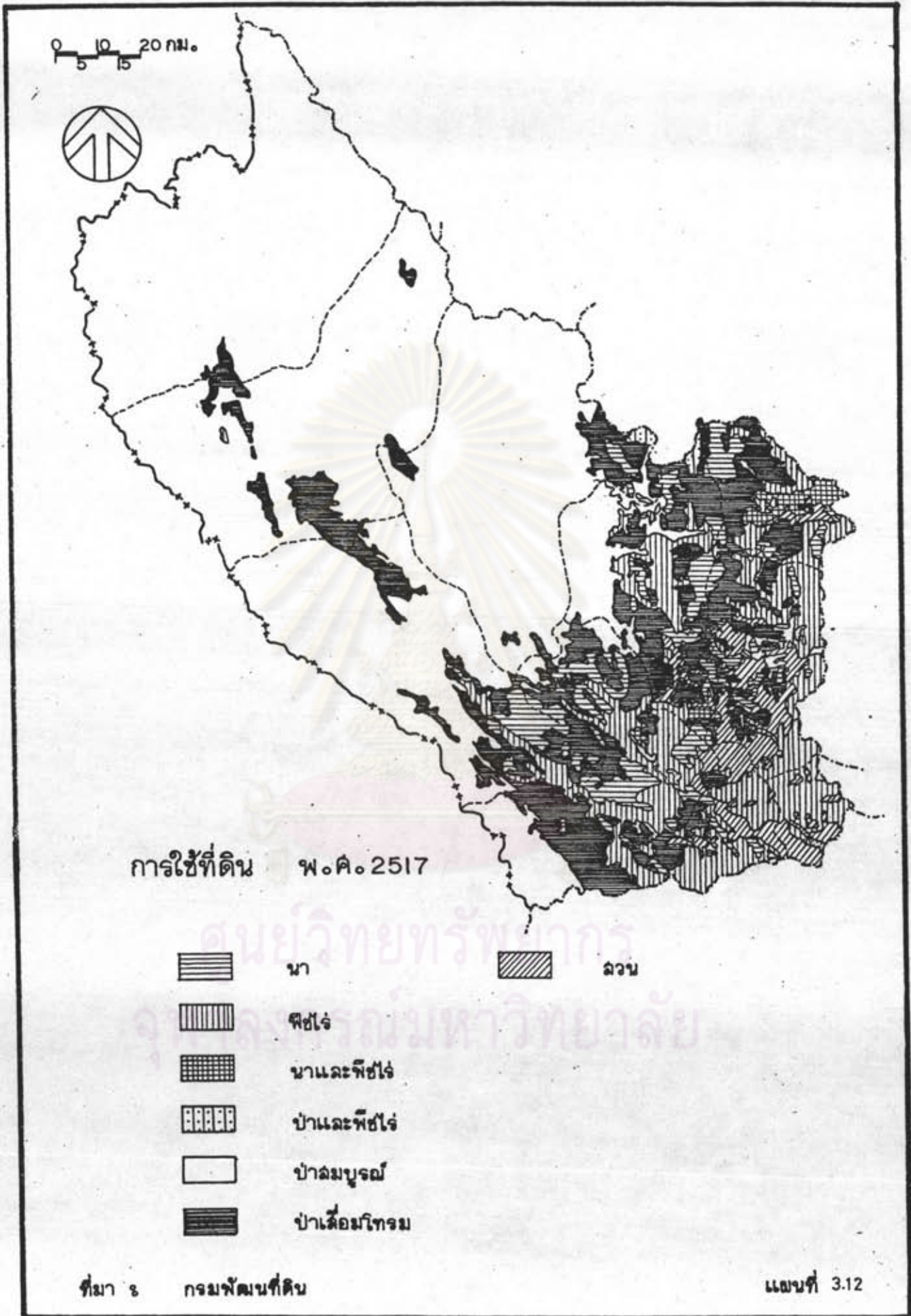
12 เขตฯ อารวัด

3.7 การไต่ดิน

จากสถานะภูมิประเทศของจังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นบริเวณที่ลุ่มและภูเขาอยู่ทางตอนเหนือและทางตะวันตกของจังหวัด และบริเวณที่ราบทางตอนใต้และตะวันออกของจังหวัด ดังนั้นสถานะการไต่ดินของจังหวัดกาญจนบุรี ในปี พ.ศ. 2517 พบว่าเป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์ 12,016.14 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 61.67 ของพื้นที่ทั้งหมด สภาพของป่าสมบูรณ์ยังคงมีอยู่มากในอำเภอทองผาภูมิ สังขละบุรี ศรีสวัสดิ์ ร้อยละ 13.77 เป็นสภาพป่าเสื่อมโทรม ซึ่งมีอยู่ทั่วไปทุกอำเภอ (ยกเว้นอำเภอท่ามะกา) และพบมากในอำเภอเมือง ไทรโยค บ่อพลอย พนมทวน เลาชวัญ แสดงให้เห็นว่าเริ่มมีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตรกรรม เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีสมรรถนะดินทางการเกษตรกรรมเหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ และมีศักยภาพปานกลางถึงศักยภาพค่อนข้างสูง ดังนั้นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะเป็น นา ถึงร้อยละ 11.96 มีอยู่มากในอำเภอเมือง ไทรโยค และบ่อพลอย พืชไร่ร้อยละ 8.19 และส่วนมากเป็นการทำไร่อ้อย ซึ่งมีมากในอำเภอเมือง พนมทวน และท่าม่วง ส่วน ร้อยละ 3.51 มีมากในอำเภอพนมทวน นอกจากนี้เป็นนาและพืชไร่ ร้อยละ 0.70 อาจจะถูกกล่าวได้ว่า สถานะการไต่ดินของจังหวัดกาญจนบุรีในปี พ.ศ. 2517 ยังคงมีการไต่ดินหนาแน่นอยู่ในบริเวณทางตอนใต้และทางตะวันออกของจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2521 สถานะการไต่ดินของจังหวัดกาญจนบุรี ได้ขยายตัวขึ้นไปทางตอนบนของจังหวัด ทำให้สภาพป่าสมบูรณ์ลดลงเหลือร้อยละ 47.48 และป่าเสื่อมโทรมก็ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 7.93 ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบของการไต่ดินได้เปลี่ยนไปเป็นการทำพืชไร่ในบริเวณป่าเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 27.39 ซึ่งมีมากในอำเภอไทรโยค ศรีสวัสดิ์ บ่อพลอย และอำเภอเมือง ในขณะที่ตัวกินสภาพป่าของจังหวัดกาญจนบุรี ได้ถูกบุกรุกขยายตัวขึ้นไปทางตอนเหนือของจังหวัด โดยเฉพาะในอำเภอทองผาภูมิ มีสภาพป่าเสื่อมโทรมมากที่สุด สำหรับการไต่ดินประเภท นา พืชไร่ และสวน ได้ลดลง แต่จะมีการไต่ดินประเภทนาผสมพืชไร่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 9.15 ซึ่งพบมากในบริเวณ อำเภอพนมทวน และอำเภอเมือง อาจจะถูกกล่าวได้ว่า สถานะการไต่ดินของจังหวัดกาญจนบุรี ในปี พ.ศ. 2521 มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะการทำพืชไร่ ได้ขยายตัวขึ้นไปทางตอนเหนือของจังหวัดแทนทางตอนใต้และทางตะวันออกของจังหวัด ซึ่งมีการทำนาและนาผสมพืชไร่

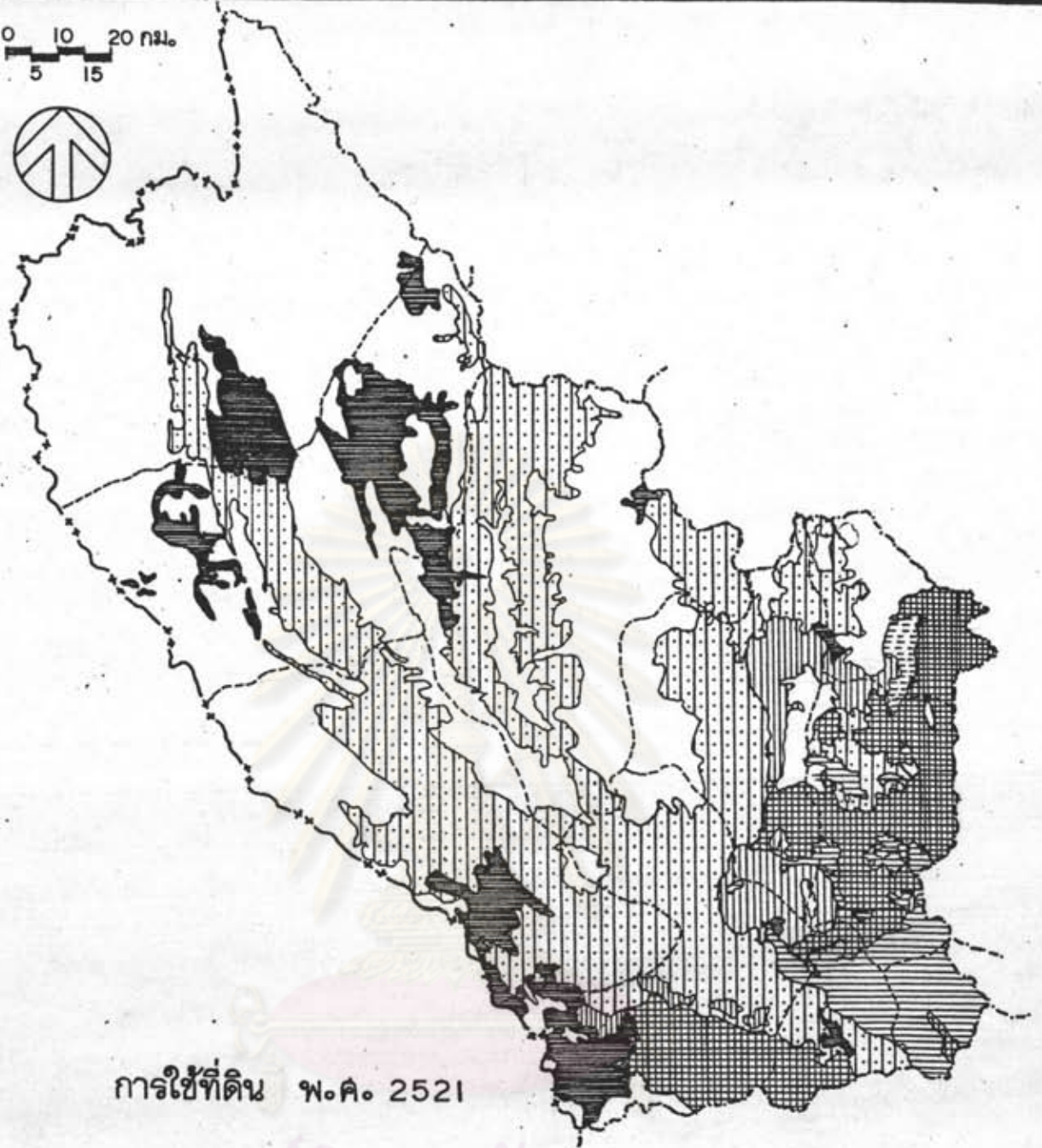
ตารางที่ 3.5 แสดงการใช้ที่ดินแยกตามประเภทและรายอำเภอของจังหวัดกาญจนบุรี ปี พ.ศ. 2517

หน่วย : กม.²

อำเภอ	เนื้อที่ทั้งหมด	ป่าสมบูรณ์	ป่าเสื่อมโทรม	ป่าและพืชไร่	พืชไร่	นา	นาและพืชไร่	สวน
รวม	19,485.88 (100)	12,016.14 (61.67)	2,683.78 (13.77)	37.51 (0.19)	1,595.74 (8.19)	2,331.24 (11.96)	136.99 (0.70)	684.48 (3.51)
เมืองกาญจนบุรี	2,052.58	337.54	645.10	-	366.21	650.30	11.73	41.70
ท่าม่วง	585.44	-	38.79	-	315.65	38.79	-	192.21
ท่ามะกา	340.81	-	-	-	197.99	-	16.69	126.13
พนมทวน	1,157.78	-	290.84	-	342.58	271.27	2.8	250.29
บ่อพลอย	1,469.85	383.23	426.08	16.66	172.57	417.75	16.66	36.90
ไทรโยค	2,728.92	1,711.17	466.93	-	88.08	462.74	-	-
เลาขวัญ	850.00	98.44	267.37	-	106.42	251.41	89.11	37.25
ศรีสวัสดิ์	3,295.95	2,824.41	211.71	20.85	-	238.98	-	-
ทองผาภูมิ	3,655.17	3,410.25	238.68	-	6.24	-	-	-
สังขละบุรี	3,349.38	3,251.10	98.28	-	-	-	-	-

0 10 20 กม.
5 15

การใช้ที่ดิน พ.ศ. 2521

	นา		ป่าสมบูรณ์
	พืชไร่		
	นาและพืชไร่		
	ป่าและพืชไร่		
	ป่าและนา		
	ป่าเสื่อมโทรม		

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน

แผนที่ 3.13

ตารางที่ 3.6 การใช้ที่ดิน แยกตามประเภทและรายอำเภอของจังหวัดกาญจนบุรี ปี พ.ศ. 2521

หน่วย : กม.²

อำเภอ	เนื้อที่ทั้งหมด	ป่าสมบูรณ์	ป่าเสื่อมโทรม	ป่าและพืชไร่	พืชไร่	นา	นาและพืชไร่	ป่าและนา
รวม	19,485.88 (100)	9,252.28 (47.48)	1,545.86 (7.93)	5,338 (27.39)	689.75 (3.54)	812.08 (4.17)	1,783.83 (9.15)	67.08 (0.34)
เมืองกาญจนบุรี	2,052.58	122.61	238.68	864.49	213.72	45.24	567.84	-
ท่าม่วง	585.44	-	31.10	170.88	9.82	186.62	187.02	-
ท่ามะกา	340.81	-	-	-	-	315.50	25.31	-
พนมทวน	1,157.78	36.32	-	146.47	90.25	238.20	646.54	-
บ่อพลอย	1,469.85	31.53	10.92	959.4	319.8	26.52	121.68	-
ไทรโยค	2,728.92	1,022.28	248.04	1,458.6	-	-	-	-
เลาขวัญ	850.00	346.12	14.04	134.16	56.16	-	232.44	67.08
ศรีสวัสดิ์	3,295.95	2,074.47	71.76	1,149.72	-	-	-	-
ทองผาภูมิ	3,655.17	2,640.85	697.32	317	-	-	-	-
สังขละบุรี	3,349.38	2,978.1	234	137.28	-	-	-	-

แนวโน้มของการใช้ที่ดินของจังหวัดกาญจนบุรี ในช่วง 4 ปี คือ พ.ศ. 2517 ถึง พ.ศ. 2521 พบว่า จังหวัดกาญจนบุรี มีแนวโน้มของการใช้ที่ดินประเภทป่าผลัดใบและนาผลัดใบไร่มากขึ้น โดยเฉพาะป่าผลัดใบไร่ เพิ่มขึ้นจาก 37.51 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2517 เป็น 5,300.49 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2521 และเพิ่มขึ้นเกือบทุกอำเภอ และมีแนวโน้มสูงใน อำเภอไทรโยค คีรีลำน้อย และบ่อพลอย ส่วนการทำนามผลัดใบไร่มีแนวโน้มสูงใน อำเภอพนมทวน และอำเภอเมือง สำหรับป่าสมบูรณ์มีแนวโน้มลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะใน อำเภอทองผาภูมิ และคีรีลำน้อย ป่าสมบูรณ์ลดลงถึงร้อยละ -27.84 และร้อยละ -27.13 ของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ส่วนป่าเสื่อมโทรมโดยทั่ว ๆ ไปมีแนวโน้มลดลงแต่จะมีแนวโน้มเพิ่มสูงในเขต อำเภอทองผาภูมิ และสังขละบุรี แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวมีแนวโน้มของการบุกรุกทำลายป่าสูง (ตารางที่ 3 ภาคผนวก)

อาจกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะการใช้ที่ดินของจังหวัดกาญจนบุรี มีแนวโน้มของการใช้ที่ดินประเภทป่าผลัดใบไร่ ซึ่งเป็นการบุกรุกทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก และมีทิศทางขยายไปทางตอนเหนือของจังหวัด อาจจะเนื่องมาจากพื้นที่ทางตอนใต้และตะวันออกของจังหวัด ซึ่งเป็นเขตเกษตรกรรมเดิม มีขีดจำกัดของพื้นที่ ในขณะที่เดียวกับแนวโน้มของการใช้ที่ดินประเภท นา ลดลง แต่จะเปลี่ยนรูปแบบเป็นการใช้ที่ดินประเภทนาผลัดใบไร่ ทั้งนี้เนื่องมาจากพืชไร่ เช่น อ้อย เป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้เกษตรกร และรูปแบบของการใช้ที่ดินประเภทนา ยังคงอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่ม ซึ่งมีดินเหมาะแก่การทำนา ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอกำแพงแสน กำแพงแสน และบางส่วนของอำเภอเมือง และพนมทวน ส่วนการใช้ที่ดินประเภทผลัดใบไร่ พบอยู่ทั่ว ๆ ไปทั้งบริเวณที่ราบและบริเวณที่เป็นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย